

Türkiye’de Öğrenci Devamsızlığı İle İlgili Nitel Bir Arařtırma¹

Kürşad YILMAZ², Oktay ŞAHBAZ³, Vehbi Onur DEMİRCİLER⁴, Uğur ALIÇ⁵
ve Mestan KOCA⁶

Öz

Bu araştırmanın amacı, lise öğrencilerinin okula devamsızlık yapma nedenlerinin belirlenmesidir. Bu amaçla öğrencilerin okula ilişkin görüşleri, devamsızlık yapma nedenleri, devamsızlık konusundaki farkındalık durumları, devamsızlık yapmanın sonuçları, devamsızlık sorununun çözümü konusunda rehberlik ve yardım alma durumları, öğretmenlerin ve anne-babaların devamsızlığa karşı tutumları gibi konularda öğrencilere sorular yöneltilmiştir. Temel nitel araştırma deseninin kullanıldığı araştırmada 17 katılımcı ile görüşmeler yapılmıştır. Verilerin analizinde içerik analizi teknikleri kullanılmıştır. Elde edilen bulgulara göre katılımcılar, genel olarak okul ilişkin olumlu bir tavır içindedir. Katılımcıların olumsuz görüşlerinin en önemli belirleyicisi derslerdir. Katılımcıların olumlu görüşlerinde olduğu gibi olumsuz görüşlerinde de öğretmenler önemli bir faktördür. Devamsızlık nedenleri arasında okulla ilgili nedenler, kişisel nedenler ve ailevi nedenler en çok belirtilen nedenlerdir. Katılımcılar genel olarak devamsızlığı bir problem olarak görmemektedir. Devamsızlık yapmanın sonuçları konusunda katılımcıların görüşleri genel olarak “eğitim ile ilgili sonuçlar ile kişisel ve sosyal yaşam ile ilgili sonuçlar” başlıklarında toplanmıştır. Katılımcılar genel olarak devamsızlık sorununun nedenine ya da çözümüne ilişkin herhangi bir yardım almamıştır. Öğretmenler ve anne-babalar devamsızlığa karşı olumsuz bir tutum sergilemiştir.

Anahtar Kelimeler: Devamsızlık, Erken okul terki, Türkiye

A Qualitative Research Related to the Students’ Absenteeism Reasons in Turkey

Abstract

The main purpose of this study is to determine absenteeism reasons of high school students. Within the framework of this aim; various questions, which were about students’ views on school, reasons for absenteeism, awareness of absenteeism, results of absenteeism, getting guidance and assistance in solving the absenteeism problem, attitudes of teachers and parents to absenteeism, were asked to the participants (students). In the research using the basic qualitative research pattern, interviews were conducted with 17 participants. Content analysis techniques were used in the analysis of data. According to the findings; participants have a positive attitude towards the school in general. The most important determinant of the negative views of the students is the lessons. Teachers are an important factor in negative opinions as well as in positive opinions of participants. Among the reasons for absenteeism, school-related reasons, personal reasons and family reasons are the most cited reasons. Participants generally do not see absenteeism as a problem. Participants’ opinions on the consequences of absenteeism were generally collected under the headings “outcomes related to education and outcomes related to personal and social life”. Participants generally did not receive any assistance regarding the cause or solution of the absenteeism problem. Teachers and parents have taken a negative attitude towards absenteeism.

Key Words: Absenteeism, Early school leaving, Turkey

Atf İçin / Please Cite As:

Yılmaz, K., Şahbaz, O., Demirciler, V. O., Alıç, U. ve Koca, M. (2020). Türkiye’de öğrenci devamsızlığı ile ilgili nitel bir araştırma. *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 9(3), 1440-1460.

Geliş Tarihi / Received Date: 09.01.2020

Kabul Tarihi / Accepted Date: 25.02.2020

¹ European Union Erasmus+ Project kapsamında hazırlanan “Improving Solutions for Student Absenteeism-ISSA [Öğrenci Devamsızlığına Yönelik Çözümlerin Geliştirilmesi] (Project No: 2016-1-TR01-K201-034947)” adlı projenin verilerinden üretilmiştir. <http://issaproject.com>

² Prof. Dr. - Kütahya Dumlupınar Üniversitesi, kursadyilmaz@gmail.com - ORCID: 0000-0002-3705-5094

³ Doç. Dr. - Kütahya Dumlupınar Üniversitesi Dış İlişkiler Ofisi, oktay.sahbaz@dpu.edu.tr - ORCID: 0000-0003-0945-9048

⁴ Uzman - Kütahya Dumlupınar Üniversitesi Dış İlişkiler Ofisi, vebionur.demirciler@dpu.edu.tr - ORCID: 0000-0002-4116-9705

⁵ Müdür - Kütahya Rehberlik ve Araştırma Merkezi, Kütahya, u.alic@hotmail.com - ORCID: 0000-0002-5842-5218

⁶ Müdür Yrd. - Yavuz Sultan Selim Özel Eğitim Uygulama Okulu, Kütahya, kocamuallim26@hotmail.com - ORCID: 0000-0001-9935-4332

Giriş

Öğrencilerin akademik başarılarını etkileyen temel değişkenler arasında ekonomik, sosyal, fiziksel, psikolojik ve toplumsal içerikli çok sayıda faktörden bahsetmek mümkündür. Bu anlamda öğrencilerin okuldaki akademik durumu üzerindeki en etkili değişkenlerden biri de öğrencilerin okula devam etme durumlarıdır. Öğrenci devamsızlığı genel olarak, günlük hayatta okulu asmak, okulu kırmak, okuldan kaçmak gibi farklı şekillerde ifade edilse de alanyazında, geçerli bir mazereti olmadan okulda bulunmama ya da özürlü veya özürsüz olarak öğrencinin okula gelmeme durumu (Önder, 2017, s. 361) olarak tanımlanmaktadır. Altınkurt’a göre (2008, s. 130) devamsızlık, hem fiziksel hem psikolojik hem de toplumsal birçok faktörden kaynaklanabilen ve öğrencilerin akademik başarısını olumsuz yönde etkileyebileceği düşünülen istenmeyen bir öğrenci davranışıdır.

Devamsızlık tam olarak tanımlanmamış bir problemdir, nedenleri karmaşıktır ve bunlar tartışmaya açıktır (Malcolm, Wilson, Davidson ve Kirk, 2003, s. 10). Devamsızlık yapmanın tek bir nedeni yoktur, ancak birbiriyle ilişkili birçok nedeni bulunmaktadır. Devamsızlık probleminin ortaya çıkmasında ve bu problemin devam etmesinde birçok faktör birlikte rol oynayabilmektedir (Hoşgörür ve Polat, 2015, s. 26). Zaman yönetimi becerisinin zayıf olması, düzensiz uyku alışkanlıkları, akademik başarısızlık, daha önceki eğitim kademelerdeki devamsızlık alışkanlıkları, merkezi sınavlara hazırlık, devamsızlık kurallarının sıkı uygulanmaması, ailevi ve ekonomik sorunlar bunlardan bazılarıdır (MEB [Milli Eğitim Bakanlığı], 2018, s. 9). Öğrenci devamsızlığı ile ilgili yapılan araştırmalarda öğrenci devamsızlığına ekonomik, toplumsal, fiziksel, psikolojik ve kültürel pek çok faktör ile bunların etkileşimlerinin neden olduğu ve devamsızlığın akademik başarıyı olumsuz etkilediği bulunmuştur (Eğitim-Bir-Sen, 2016, s. 206).

Kadı (2000, s. 35) araştırmasında, öğrenci devamsızlıklarının nedenlerini “okul, aile, kişisel sorunlar, arkadaş grubu ve çevresi, cinsiyet” boyutları altında incelerken Özbaş (2010, s. 34) ilköğretim okullarında öğrenci devamsızlığının nedenlerini “okul, aile, öğrenci, sınıf, doğal koşullar ve arkadaş çevresi” boyutlarında incelemiştir. Konu ile ilgili araştırmalarda hemen hemen aynı değişkenler belirlenmiştir. Ancak bazı araştırmalar (Gökyer, 2012, s. 914; Hoşgörür ve Polat, 2015, s. 26; Şanlı-Kula ve Yıldız, 2014, s. 252) okuldan kaynaklı nedenler ile öğretmenden kaynaklı nedenleri ayırırken, bazı araştırmalar (Önder, 2017, s. 362; Özbaş, 2010, s. 34) bu ikisini birleştirmiştir. Altınkurt (2008, s. 130) araştırmasında daha önce yapılan araştırmalardan yola çıkarak, öğrenci devamsızlıklarını etkileyen nedenleri altı başlık altında toplamıştır: 1) Yöneticilerden kaynaklanan nedenler, 2) Öğretmenlerden kaynaklanan nedenler, 3) Aileden kaynaklanan nedenler, 4) Çevreden kaynaklanan nedenler, 5) Akademik kaygıdan kaynaklanan nedenler, 6) Bireysel nedenler. Bazı kaynaklarda (Kadı, 2000, s. 91; Sakınç, 2013, s. 2) devamsızlığın nedenleri arasında mevzuattan kaynaklanan nedenler de gösterilmiştir.

Devamsızlığın birçok olumsuz sonucundan ya da etkisinden söz edilmektedir. Pehlivan (2006, s. 22) bu etkileri “devamsız öğrenci üzerindeki etkileri, okul personeli üzerindeki etkileri, okula düzenli devam eden diğer öğrenciler üzerindeki etkileri ve tüm okul üzerindeki etkileri” olarak ayırmıştır. Okula devamsızlığın öğrenci üzerindeki en temel etkisi, öğrencinin öğrenme yeteneklerini zayıflatmasıdır. Devamsızlığın diğer etkileri ise şunlardır (Margaret, 1997; Wagner, Dunkake ve Weiss, 2004 Akt: Pehlivan, 2006, s. 23): 1) Çocuğun disiplin ve sorumluluk anlayışı temelini sağlam oluşamaması, 2) Gelecekteki devam durumlarını etkilemesi, kötü iş yapma alışkanlığı kazandırarak ilerideki iş yaşantısında düzenini kuramaması, 3) Davranış problemleri yaşaması, 4) Çocuğun sağlıklı ilişkiler kurmasına engel olması, 5) Çocuğun eğitim sürecinden ayrılma olasılığının artması.

Devamsızlığın diğer öğrenciler üzerindeki etkileri arasında ise “devamsız öğrencilerin diğer öğrencilere kötü örnek olması ve onları özendirilmesi, okulun genel disiplin kurallarına ve sorumluluklarına karşı bir yaklaşım oluşturmaları” sayılabilir (Wagner, Dunkake ve Weiss, 2004 Akt: Pehlivan, 2006, s. 24). MEB’in (2018, s. 9) 2018 yılı Ortaöğretim İzleme ve Değerlendirme Raporu’na göre, öğretmenler devamsızlığın yoğun yaşandığı sınıflarda öğretim sürecinin planlandığı gibi uygulanmadığını; derse geç kalmadan ötürü dersin akışının bozulduğunu ve bu durumdan tüm sınıfın olumsuz etkilendiğini belirtmiştir. Devamsızlık yapmayan öğrencilerin akran etkisi ile devamsızlık yapma ihtimali de artabilmektedir.

Öğrenci devamsızlığı birçok sosyal, bağlamsal ve psikiyatrik risk faktörü ile ilişkilendirilmiştir. Bu bağlamda devamsızlık yetişkinlik dönemindeki psiko-sosyal sorunların da önemli bir göstergelerinden biridir (Ingul, Klöckner, Silverman ve Nordahl, 2012, s. 93). Devamsızlığın uzun vadede, çeşitli suçlara karışma, okul terk, yetişkinlikte çeşitli sosyal ve mesleki sorunlar gibi etkileri olabilir (Buitelaar, van Andel, Duyx ve van Strien, 1994, s. 251). Devamsızlık domino etkisi yaratabilmekte ve “okul başarısızlığı,

çalıştırılan çocuk, sokakta yaşama, okul fobisi, suç işleme, şiddet eğilimi, madde kullanımı” gibi sorunlara neden olabilmektedir (MEB, 2013a).

Devamsızlık istenmeyen bir davranıştır. Çünkü devamsızlık, uzun vadede öğrencileri üretken bir insan olma konusunda dezavantajlı hale getirebilmekte, okula devam etmeme alışkanlığı edinen öğrencilerin okulu terk etme eğilimi artabilmektedir (Önder, 2017, s. 362). Bir öğrencide devamsızlık durumu kronikleşmeye başlayınca bunun daha sonra okulu tümünden bırakma eylemine dönüşmesine sıkça rastlanmaktadır (Şanlı, Altun ve Tan, 2015, s. 163). Devamsızlık oranı yüksek olan öğrencilerin okulu erken bırakma eğilimlerinin diğerlerine göre daha yüksek olduğu yapılan araştırmalar (Kearney, 2004a, s. 2; Rodriguez ve Conchas, 2009, s. 219; Somers, Owens ve Piliawsky, 2009, s. 348) ile de tespit edilmiştir.

Devamsızlık sadece kişiye değil aynı zamanda topluma da birçok zarar verebilir. Çünkü eğitimin doğrudan yararlarının yanı sıra birçok dolaylı getirisi de vardır. Bu getiriler genellikle maddi unsurlarla ifade edilemeyen ve ölçülemeyen getirilerdir. Devamsızlık ve sonucunda da erken okul terki ile sonuçlanan süreç bu getirilere de zarar verebilmektedir. Bu zararlar arasında, kişinin geleceği ile ilgili olumsuz etkilerinin yanında ikincil bir öneme sahip olsa da eğitimin maliyeti ile ilgili zararlar da söz konusudur. Eğitim her şeyden önce öğrencinin ailesine ve devlete maddi bir yük getirmektedir. Bu maddi yük devamsızlık sonucunda birkaç kat artabilmektedir. Pehlivan’a göre (2006, s. 25) okul devamsızlığının maliyeti konusunda çok kesin bir bedel belirlemek kolay olmasa da normal şartlarda ailenin eğitim için yapmış olduğu harcamalar, çocuğun okula devam etmeyerek başarısız olması ve sınıf tekrarı yapması nedeniyle ikiye katlanabilmektedir.

Türk eğitim sisteminde okula devamsızlık ile ilgili önemli sorunlar olduğu daha önce yapılan çalışmalarda da (ERG, 2015; MEB, 2015, 2016, 2018, 2019; OECD, 2014; Solakoğlu ve Orak, 2016; TEDMEM, 2019, s. 7) sık sık dile getirilmiştir. Örneğin, e-okul verilerinin kullanıldığı bir çalışmaya göre, Türkiye’de 10 gün ve üstü devamsızlık oranları oldukça yüksektir (ERG, 2015). PISA sınavından önceki iki hafta içinde ankete katılan öğrencilerin % 54,2’si okulu en az bir defa astıklarını belirtmiştir (OECD, 2014). Bu oran 2015 yılında % 47 iken bu konudaki OECD ortalaması % 20’dir. Son yıllarda ortaöğretim öğrencilerinin devamsızlık oranlarında bazı iyileşmeler olsa da, Türkiye, OECD ülkeleri içerisinde devamsızlığın nispeten yüksek olduğu ülkeler arasında yer almaya devam etmektedir (MEB, 2018, s. 9)

MEB’in (2015, s. 34) 2015-2019 Stratejik Planı’na göre, örgün eğitimde 20 gün ve üzerinde devamsızlık yapan öğrenci oranları, ilkokullarda % 14,8, ortaokullarda % 35 ve liselerde ise % 34,8 oranındadır. MEB’in (2019) 2019-2023 Stratejik Planı’na göre 20 gün ve üzeri devamsız öğrenci oranı ilkokullarda % 6,2 (s. 62); ortaokullarda % 13 (s. 62); örgün ortaöğretimde ise % 34,4’tür (s. 66). Ortaöğretimde sınıf tekrar oranı 9. sınıflar için % 12,23’tür (s. 66). Stratejik planda “İlkokul ve ortaokullarda okullaşma oranlarının artırılması, devamsızlık oranlarının azaltılması (s. 63); ...tüm öğrencilerin ortaöğretime katılımlarının artırılmasına, devamsızlık ve sınıf tekrarlarının azaltılmasına yönelik çalışmalar yapılması (s. 69)” stratejiler arasında; ortaöğretimde devamsızlık ve sınıf tekrarlarına neden olan faktörlerin tespit edilmesi (s. 69) ise ihtiyaçlar arasında yer almıştır. Planda örgün ortaöğretimde 20 gün ve üzeri devamsız öğrenci oranının 2023 yılında % 20 seviyesine indirilmesi amaçlanmaktadır (s. 66). Devamsızlık, ortaöğretim kademesinde ilk ve ortaokula göre belirgin düzeyde yüksektir (MEB, 2018, s. 9). Öğrenci devamsızlığı ile ilgili veriler, özellikle liselerde özürü ya da özürsüz 21 gün ve üstü devamsızlık yapan öğrencilerin oranlarının yüksek olduğunu göstermektedir (Eğitim-Bir-Sen, 2016, s. 206). Ancak ortaöğretimin ilk yıllarındaki devamsızlık ile son sınıftaki devamsızlık nedenleri itibarıyla birbirinden oldukça farklıdır. Son sınıf düzeyinde üniversiteye hazırlık süreci devamsızlığı artırmakta ve bu durum önemli bir verimsizliğe neden olmaktadır (MEB, 2018, s. 9).

Resmi belgelerde devamsızlık konusu eğitim-öğretim faaliyetleri için altı çizilen önemli bir sorun olarak belirtildiği gibi öğretmenler tarafından da ciddi bir problem olarak kabul edilmektedir. Örneğin MEB’in 2016 yılı Ortaöğretim İzleme ve Değerlendirme Raporu’na göre, öğretmenlerin % 56’sı (MEB, 2016, s. 10) öğrenci devamsızlığının okullarındaki en önemli sorun olduğunu düşünmektedir. Ancak aynı rapora göre öğretmenlerin % 47’si öğrenci devamsızlığının kurul ve komisyonlarda önemli bir gündem oluşturmadığı görüşündedir (s. 11). MEB’in (2018, s. iii) 2018 yılı Ortaöğretim İzleme ve Değerlendirme Raporu’na göre, tüm öğretim kademeleri açısından önem arz eden dört temel alandan biri öğrenci devamsızlığıdır.

Öğrenci devamsızlıklarının önlenmesi için öncelikle devamsızlık nedenlerinin belirlenmesi gerekmektedir. Bu bağlamda bu araştırmanın amacı, lise öğrencilerinin okula devamsızlık yapma nedenlerinin belirlenmesidir. Bu genel amaç çerçevesinde şu sorulara yanıt aranmıştır:

1. Katılımcıların genel olarak okula ilişkin görüşleri nasıldır?
2. Katılımcıların devamsızlık yapma nedenleri nelerdir?
3. Katılımcıların devamsızlık konusundaki farkındalık durumları nasıldır?
4. Devamsızlık yapmanın sonuçları konusunda katılımcıların görüşleri nasıldır?
5. Katılımcıların devamsızlık sorununun çözümü konusunda rehberlik ve yardım alma ile ilgili görüşleri nasıldır?
6. Öğretmenlerin devamsızlığa karşı tutumları konusunda katılımcıların görüşleri nasıldır?
7. Anne-babaların devamsızlığa karşı tutumları konusunda katılımcıların görüşleri nasıldır?

Yöntem

Araştırma nitel araştırma yöntemleri kullanılarak yapılmıştır. Araştırmada devamsızlık sorunu olan öğrencilerin ve okulu bırakan kişilerin devamsızlık konusundaki görüşlerinin derinlemesine analiz edilmesi amacıyla temel nitel araştırma deseni (Merriam ve Tisdell, 2016) kullanılmıştır. Temel nitel araştırma deseni yoluyla, öğrencilerin ve okulu bırakan kişilerin okula ilişkin görüşleri ve devamsızlık konusundaki farkındalıkları belirlenmeye çalışılmıştır. Bunun için de devamsızlık yapma nedenleri, devamsızlık yapma sıklıkları, öğretmenlerin ve anne-babaların tutumları konusunda katılımcıların görüşlerine başvurulmuştur.

Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunda Kütahya il merkezindeki liselere devam eden 15 öğrenci ve okulu bırakan 2 kişi bulunmaktadır. Çalışma grubuna girecek katılımcıların seçilmesinde amaçlı örnekleme teknikleri kullanılmıştır. Okulda devamsızlık oranı yüksek olan, devamsızlık yaptığı için sınıf tekrarı yapan ya da okulu terk etmiş kişilere ulaşılmaya çalışılmıştır. Çalışma grubu ile ilgili tanıtıcı bilgilere Tablo 1’de yer verilmiştir.

Tablo 1. Çalışma Grubu İle İlgili Tanıtıcı Bilgiler

KOD	Cinsiyet	Yaş	Sınıf	Eğitim Durumu	Okul Türü	Kendisine ait oda	Anne Eğitim Durumu	Baba Eğitim Durumu
GR1	Kadın	18	12	Öğrenci	Genel Lise	Var	Ortaokul	Lise
GR2	Erkek	17	11	Öğrenci	Genel Lise	Var	Ortaokul	Lise
GR3	Kadın	17	11	Öğrenci	Genel Lise	Var	Ortaokul	Lise
GR4	Kadın	16	10	Öğrenci	Mesleki eğitim	Var	Ortaokul	Lise
GR5	Erkek	15	9	Öğrenci	Mesleki eğitim	Var	Lise	Üniversite
GR6	Kadın	17	10	Öğrenci	Mesleki eğitim	Yok	Ortaokul	Lise
GR7	Erkek	17	11	Öğrenci	Mesleki eğitim	Var	Okumamış	İlkokul
GR8	Kadın	17	11	Öğrenci	Mesleki eğitim	Var	İlkokul	İlkokul
GR9	Kadın	17	11	Öğrenci	Mesleki eğitim	Var	Lise	Ortaokul
GR10	Kadın	15	9	Öğrenci	Mesleki eğitim	Var	Ortaokul	Lise
GR11 ⁷	Kadın	17	10	Öğrenci	Mesleki eğitim	Var	İlkokul	Lise
GR12 ⁸	Kadın	16	9	Öğrenci	Lise	-	-	-
GR13 ⁹	Erkek	17	-	Ortaokul mezunu	Mesleki Eğitim Merkezi	Var	İlkokul	İlkokul
GR14 ¹⁰	Erkek	17	-	Ortaokul mezunu	Mesleki Eğitim Merkezi	Yok	İlkokul	İlkokul
GR15	Erkek	15	9	Öğrenci	Lise	Var	İlkokul	Üniversite
GR16	Kadın	17	11	Öğrenci	Mesleki eğitim	Var	Ortaokul	Ortaokul
GR17 ¹¹	Kadın	16	9	Öğrenci	Mesleki eğitim	Var	İlkokul	Ortaokul

Tabloda da görüldüğü gibi katılımcıların yaşları 15 ile 18 arasında değişmektedir. Katılımcıların 11’i kadın, 6’sı erkektir. Okula devam eden katılımcıların (n=15) 5’i dokuzuncu sınıf, 3’ü onuncu sınıf, 6’sı on birinci sınıf, 1’i ise on ikinci sınıf öğrencisidir. Okula devam etmeyen katılımcılar ortaokulu bitirdikten sonra liseye devam etmemiştir. Bu katılımcılardan biri oto elektrik tamirhanesinde tam zamanlı olarak, diğeri ise bir ekmek fırınında tam zamanlı olarak çalışmaktadır. Örneklemede yer alan öğrencilerin büyük bir bölümü mesleki eğitim öğrencisidir. Mesleki eğitim öğrencilerinin ve diğere öğrencilerin anne baba eğitim durumlarına bakıldığında ekonomik olarak düşük alt sosyal sınıflardan geldikleri görülmektedir.

⁷ GR11- Notlarından dolayı dokuzuncu sınıfı tekrar etmiş, onuncu sınıf.

⁸ GR12 - Notlarından dolayı kalmış, dokuzuncu sınıfta tekrar okuyor

⁹ GR13 - İşçi (Oto elektrik) - Tam zamanlı çalışıyor.

¹⁰ GR14 - İşçi (Fırıncı) - Tam zamanlı çalışıyor. Liseye hiç gitmemiş.

¹¹ GR17 - Bir sene sınıfta kalmış, dokuzuncu sınıfta tekrar okuyor.

Verilerin Toplanması ve Analizi

Araştırmada katılımcıların devamsızlık hakkındaki görüşleri yarı-yapılandırılmış görüşmeler yoluyla elde edilmiştir. Yarı-yapılandırılmış görüşmeleri gerçekleştirmek üzere açık uçlu sorulardan oluşan bir görüşme formu hazırlanmıştır. Görüşme formunda sekiz temel alan ile ilgili sorular vardır. Bu alanlar şunlardır: 1) Okulda okurken deneyimler, 2) Devamsızlık nedenleri, 3) Devamsızlık ile ilgili bilgiler, 4) Öğretmenlerin devamsızlığa karşı tutumları, 5) Anne-babaların devamsızlığa karşı tutumları, 6) Devamsızlığın sonuçları, 7) Öğrencilerin veya eski öğrencilerin bilgi ve farkındalığı, 8) Öğrencilerin veya eski öğrencilerin destek ihtiyaçları.

Araştırma verileri görüşme formunda yer alan sorular ile elde edilmiştir. Yapılan görüşmeler ses kayıt cihazına kaydedilmiş ve daha sonra çözümlenmiştir. Bir görüşme yaklaşık olarak 40-45 dakika kadar sürmüştür. Yapılan görüşmelerin çözümlenmesi sonucu 106 sayfalık (12 punto, Calibri yazı karakteri, Tek satır aralığı) bir metin elde edilmiştir.

Verilerin analizinde içerik analizi teknikleri kullanılmıştır. Analizler daha önceden belirlenmiş olan temel alanlara uygun olarak yapılmıştır. Bu temel alanlar alanyazın taramaları sonucunda ve araştırmanın amacına uygun olarak oluşturulmuş alanlardır. Birinci aşamada elde edilen bütün dökümler okunmuştur. Daha sonra verilen cevapların gireceği uygun temalara uygun alıntılar yapılmıştır. Bu aşamada özellikle, verilerin kolay anlaşılır ve okunabilir bir dille tanımlanmasına ve gereksiz tekrarlardan kaçınılmasına dikkat edilmiştir. Alıntılar yapılırken katılımcılar GR1, GR2... şeklinde kodlanmıştır. Araştırma sürecinin geçerliğinin sağlanması için katılımcıların görüşlerinden doğrudan alıntılar yapılmış ve bunlardan yola çıkarak sonuçlar çıkarılmaya çalışılmıştır. Güvenirlik için ise araştırma süreci ayrıntılı olarak açıklanmıştır.

Bulgular

Bu kısımda yapılan görüşmelerin çözümlenmesi sonucu elde edilen bulgulara yer verilmiştir. Bulgular “katılımcıların genel olarak okula ilişkin görüşleri, katılımcıların devamsızlık yapma nedenleri, katılımcıların devamsızlık konusundaki farkındalık durumları, devamsızlık yapmanın sonuçları konusunda katılımcıların görüşleri, katılımcıların devamsızlık sorununun çözümü konusunda rehberlik ve yardım alma ile ilgili görüşleri, öğretmenlerin devamsızlığa karşı tutumları konusunda katılımcıların görüşleri, anne-babaların devamsızlığa karşı tutumları konusunda katılımcıların görüşleri” başlıkları altında sunulmuştur.

Katılımcıların genel olarak okula ilişkin görüşleri

Araştırmada üç katılımcı (GR10, GR14, GR15) olumlu, dört katılımcı (GR5, GR7, GR13, GR16) olumsuz, beş katılımcı (GR1, GR2, GR3, GR4, GR6) ise hem olumlu hem olumsuz görüşler belirtmiştir. İki katılımcının (GR9, GR11) görüşü ise belirsizdir. Olumlu görüş belirten katılımcılardan beşi (GR1, GR4, GR6, GR14, GR15) okul ile ilgili görüşlerinin belirtirken öğretmenleri ile ilgili olumlu düşüncelerine vurgu yapmıştır:

...ders konusunda hocalarımı çok seviyorum yani ders anlatmaları konusunda o dersi dinlemek bana keyif veriyor. GR1

Okula gelince kendimi buzuurlu hissediyorum. GR4

Hocalar falan çok iyi yani, çok güzel ders anlatıyorlar. Derse bağlıyorlar yani biz, arkadaşlar çok iyi, aramız çok iyi... GR14

Onun dışında öğretmenlerle falan da aram iyi. GR15

Buradaki yer alan ifadelerde de görüldüğü gibi katılımcıların okul ile ilgili olumlu ya da olumsuz görüşlerinin en önemli belirleyicisi öğretmenlerdir. Katılımcıların burada ifade ettiğı görüşler, öğretmen-öğrenci ya da öğrenci-öğrenci ilişkisi gibi okulun temel varlık nedeni olan sosyalleşmeye yöneliktir. Katılımcılar genellikle “bir şeyler öğrenmek, öğrenmekten mutlu olmak, gelişmek gibi” durumları vurgulamak yerine daha çok sosyal ilişkilere vurgu yapmışlardır. Bu durum çalışma grubunun sosyo-ekonomik düzeyi ile yakından ilgilidir. Bu öğrenciler sosyalleşme ihtiyacını okul ile gidermeye çalışmaktadır.

Bunun dışında katılımcılar arasında okulun fiziksel mekânlarına, spor imkânlarına ve okuldaki etkinliklere (GR2, GR10); arkadaşlarına ve arkadaş ortamına (GR1, GR3, GR4) vurgu yapanlar da bulunmaktadır:

Onun dışında başka okul aktivitelerini de seviyorum. Topluca yaptığımız eğlendiğimiz okulda ne bileyim bazı günler oluyor hep birlikte bir şeyler yapıyoruz. Bahçede yazın özellikle sıcaklarda bu aktiviteler hoşuma gidiyor. GR1

Okuldaki deneyimlerim oldukça iyi bence. ...Mekân açısından bazı yararları da var. Yararlı noktaları çok sessiz bir yerde olması insanın okuma olanağını artırıyor. GR2

Okuldan sonrada buluşuyoruz bazen yani yakın-sıkı bir arkadaşlığımız var. O bakımdan güzel yani okul bana iyi şeyler de kazandırdı. GR3

Okulda sevdiğim şey genellikle spora yönelik bir şeyim olduğu için, ben genellikle beden derslerine daha yoğunlukluym... GR10

Katılımcıların olumsuz görüşlerinin en önemli belirleyicisi derslerdir. Üç katılımcı (GR3, GR4, GR7) derslerin sıkıcı olduğunu ve motivasyon eksikliğini; üç katılımcı (GR5, GR13, GR16) derslerin ilgisini çekmediğini; bir katılımcı (GR2) ise günlük ders saati sayısının çok olduğunu belirtmiştir:

...hoşlanmadığım şey ise okul derslerinin çok olması. Günlük sekiz saat olması. Bu da devamsızlığa itme nedenlerinden biridir bence, sekiz saati altı saate düşürebilirler. GR2

Genellikle meslek derslerinden sıkılıyorum, sevmiyorum. Kaldım bepsinden de. Aslında zor değil, kafamı da vermek istemiyorum, sıkılıyorum. Genellikle herkes sıkılıyor. Ama çalışma mecburu oluyor. Çalışıldığı zaman yapılıyor ama çalışılmadığı zaman yapılmıyor tabi ki. GR4 (Mesleki eğitim)

Öğrenciler çok sıkılıyor. Sıkıldığımızdan dolayı hep bir kaytarma çabası içinde oluyoruz. Dersler çok sıkıcı geliyor bize. GR7 (Mesleki eğitim)

Ya ben dersi sevmiyorum. Kafam yatmıyor böyle şeylere. Ben işi daha çok seviyorum. Başka bir şey yok. GR13 (Mesleki eğitim merkezi)

Atölye derslerinde zorluk yaşıyorum. ...Bilgisayar bölümünü sevmiyorum. İsteyerek geldim aslında da içine girdiğimde sevmediğimi anladım. ...Sevmediğim bölüm olduğu için dersleri dinlemek içimden gelmiyor. Dinlemeyince de yapamıyorum. Çünkü bayağı zor dersler. GR16 (Mesleki eğitim)

Katılımcıların derslerin sıkıcı olarak görmelerinde yaşadıkları motivasyon eksikliğinin de etkisi vardır. Katılımcıların olumlu görüşlerinde olduğu gibi olumsuz görüşlerde de öğretmenler önemli bir faktördür.

...öğretmenlerin çoğunu sevmiyorum zaten iletişime de geçmiyoruz. ...cana yakın, öğrencileri gerçekten seven, umursayan çok nadir öğretmen var. Bir iki tane öğretmen var ki oda bizim derslerimize girmiyor zaten diğerleri hep kayıtsız yani hiçbir öğrenciyi umursamıyorlar diye düşünüyorum kendi fikrim. GR3

Bir yönden de iyi yönleri var tabi. Eğleniyorsun, bazı hocalar seni çok seviyor. Mesela İngilizce hocası... Ne bileyim, derler ya okul yuvamız, ailemiz gibi. Bazı hocalar var, öyle şefkat gösteriyor, ama bazıları var çok kötü. GR6

Kesinlikle yani öğrencinin de öğretmenin de dışardaki duygu ve düşüncelerini okula yansıtmasını bu öğrencide de olsun öğretmende de olsun olmamalı. Ne bileyi ben öğrenciyken dışardaki duygularımı ha elbette insanız yansıtabiliyoruz. (Öğretmenlerin dışardaki duygularını okula yansıttığını mı düşünüyorsun?) Bazen ara sıra tabi ki düşünüyorum. Çünkü hani dışarda bir olay yaşadığı için veya biraz agresif olabiliyor. Bunu derste yansıtmca ister istemez öğrenciler de geriliyor. GR1

(Okulda sevmediğin şeyler neler?) Hocalar. Bazıları böyle soğuk davranıyor, geçirmiyor. GR9

Aslında, katılımcıların derslerle ilgili olarak verdiği bazı örnekler de öğretmenler ile ilgilidir. Örneğin derslerin sıkıcılığına neden olan da bu sıkıcılığı gideren de öğretmenlerdir. Katılımcılar genel olarak öğretmenlerin tutumlarına vurgu yapmıştır (GR1, GR3, GR6).

Mesela ben ne kadar el kaldırırsam da en çok da kimya dersinde “Ben seni artık görmüyorum, çünkü konuşuyorsun” diyor. Ya ben konuşmuyorum! “Konuşuyorsun, konuşuyorsun” diye diye bir insanı dersten soğutuyorlar. ...bir müddet sonra o derse girmek istemiyorsun işte, o ders beni sıkıyor gibisinden. GR6

Katılımcılardan ikisinin (GR9, GR11) verdiği cevaplar genel olarak okulla ilgili olumlu ya da olumsuz bir yargı bildirmemektedir.

İşte okula geliyorum, derse giriyorum, karnum açsa kantine iniyorum. Sonra derslere falan giriyorum, atölye dersimiz oluyor. GR9

...okulu kötülemiyorum ama ben bu okuldan daha yüksek bir okulda okumak isterdim. GR11

Bu katılımcıların verdiği cevaplar genel olarak belirli bir görüşe işaret etmemektedir. Katılımcılardan biri (GR9) genel olarak “okula gidip geliyoruz işte, çok da önemli değil” gibi bir düşünce ile bu yanıtı vermiştir. Görüşme sırasındaki vücut dili de buna işaret etmektedir. Diğer katılımcı (GR11) ise daha iyi bir okulda okumak istediğini, ancak geçmişte sınava çalışmadığı için bunu başaramadığını “...ben mesela bir daha TEOG sınavına gürsem cidden çok çalışırdım. (GR11)” cümlesi ile belirtmiştir.

Katılımcıların devamsızlık yapma nedenleri

Katılımcıların devamsızlık yapma nedenlerinin belirlenmesi amacı ile yöneltilen soruya verilen cevapların dağılımına Tablo 2’de yer verilmiştir.

Tablo 2. Katılımcıların Devamsızlık Yapma Nedenleri

Temalar	Alt kategoriler	f
Okulla ilgili nedenler (f=16)	Dersler	7
	Okul ortamı	7
	Okul performansı	2
Kişisel nedenler (f=15)	Kişisel sorunlar	7
	Sağlık sorunları	5
	Duygusal sorunlar	3
Ailevi nedenler (f=12)	Ailevi nedenler	10
	Ekonomik zorluklar	2
Neden yok (f=1)		1

Tabloda da görüldüğü gibi katılımcıların en önemli devamsızlık nedeni okulla ilgili nedenlerdir (f=16). Devamsızlık nedenleri arasında okulla ilgili nedenleri belirten bazı katılımcıların düşünceleri şunlardır:

Dersleri sevmiyorum. Yapamıyorum. Gerçekten uğraşsam da yapamadığım dersler var. Bir türlü anlamıyorum. Bunlar beni gerçekten üzüyor çabalasam da olmuyor. Ne kadar ek ders alsam da olmuyor. Bu beni üzüyor. GR1

Bazen ödev getirmiyorum, önemli bir ödev, ondan kaçıyorum. GR5

Derslerin sıkıcılığı, ailele aktivite yapmak için... GR7

Ben dersi sevmiyorum. Dersleri anlamıyordum. GR13

Bazen de sıkıldığım için. Bazen sıkılıyor insan. Bir de ders programı o zamanlarda çok ağırdı yani ilk zamanlarda matematiğin arkasına fizik koyuyorlardı mesela onun arkasına kimya koyuyorlardı. GR15

Müdür ve müdür yardımcısı disiplin konusunda okulda gerçekten çok sıkıyor öğrencileri... sabah kapıda bekliyorlar olur olmadık sebeplerden dolayı öğrencileri geri yolluyorlar evlerine. Sonra öğrenciler neden okula gelmiyor, gelmez tabi yani. Gözünde hiçbir şey olmadığı halde yani rimel var çıkar diye bağıryorlar öğrencilere. Teneffüste bir dakika rahat vermiyorlar yani okulda. Genelde benim devamsızlıklarım da bu yüzden (Okulda çok fazla disiplin olduğundan) oldu. Sabahları yakalanmayayım falan diye. GR3

(Öğretmenler) Mesela bir şey yapmadığım zamanlarda bağıryorlar. ...mesela sınıfta biri konuşuyor bana patlıyor. Hoca da bağıryor. GR9

Bazen kendim gitmek zorunda olmuşum gibi hissediyorum. Artık alışkanlık mı oldu anlamıyorum ama bilmiyorum derslerde sıkılınca bir şey (rabatsızlık) geliyor bana... GR12

Yukarıdaki alıntılarda da görüldüğü gibi katılımcılar genel olarak “dersler (Örnek: Dersi sevmeme, derslerin sıkıcılığı vb.), okul ortamındaki çeşitli durumlar (Örnek: Okul yöneticilerinin tutum ve davranışları, kavgalar vb.) ve genel olarak okul performansına (Örnek: Ödev yapmama vb.)” vurgu yapmışlardır. Bazı katılımcılar ise okulla ilgili nedenler arasında okuldaki öğrencilere ve bu öğrencilerin davranışlarına vurgu yapmıştır:

Ondan sonra dediğim gibi sınıf ortamı da var. Sınıfta kavgaya olduğu için sürekli gergin bir ortam olduğu için sınıfa gelmek istemiyorum. Gelsem de şu sıralar zaten ortam çok gergin. Her an savaş çıkacakmış gibi. Sınıfta

da yaklaşık 11-12 kız olduğunu sayarsak, hepsine karşı tek savaşabileceğimi düşünmüyorum. O yüzden ben de okula gelmiyorum, gelmemeyi tercih ediyorum. GR3

(Okulda sevmediğin şeyler neler?) İnsanların davranışları. Bazı insanlar çok ikiyüzlü davranıyor. Böyle sevmiyorum, katlanamıyorum yalan söylemelerine ya da arkadaşan konuşmalarına falan. GR11

...erkekler kızlarla fazla haşır neşir olmaya çalışıyor. Bu beni biraz rahatsız ediyor. GR12

...bazı arkadaşlar var. Yani sevap ne demek bilmiyorlar. Günah işliyorlar. Dalga geçmek mesela, sonra ona kötü kötü lakaplar takmak gibi. Bunu da sevmiyoruz yani. GR15

Sevmediğim şeyler, sabah okula gelmek, ondan sonra işte bazen kavgalı olması okulda, bağırılması falan sevmiyorum öyle şeyleri. GR17

“Kişisel nedenler (f=15)” teması içinde belirtilen alt kategoriler devamsızlık yapma nedenleri arasında ikinci sırada en sıklıkla belirtilen ifadeler içermektedir. Bazı katılımcıların düşünceleri şunlardır:

Bir bunalım içerisindeyim, bir depresyon içerisindeyim, çıkamıyorum bir türlü yani. GR3

Ben çok çabuk etkilenen bir insanım, duygu yönünden beni en ufak bir şeye üzülmem bile benim okula gitmemi etkileyebilir yani. GR1

Okulda bir tane sevgilim var. Bunu ailem de biliyor. Onuncu sınıfın ilk döneminde onunla derslere girmedik, kaçık gibi bir şey oldu. Sonra, hasta olduğum zamanlar bir baktım, devamsızlığım çok olmuş. Sonra halamlarla İzmir’e gittik. Müdür izinli günlerimi devamsızlık olarak geçirmiş. GR6

Sağlık sorunlarım, ailevi durumlarım... Yani o yüzden fazla gelememiştim okula. GR10

Kişisel nedenler arasında verilen ilk üç görüş katılımcıların ergenlik döneminde olmasından kaynaklanabilecek sorunları akla getirmektedir.

“Ailevi nedenler (f=12)” teması içinde belirtilen alt kategoriler devamsızlık yapma nedenleri arasında üçüncü sırada en sıklıkla belirtilen ifadeler içermektedir. Bu temada ailevi nedenler ve ekonomik zorluklar alt temaları ön plana çıkmıştır. Bazı katılımcıların düşünceleri şunlardır:

(Annem evi terk ettiği için) Evde ev işleri yaptım. Dışarı çıkamıyordum zaten. Genellikle evde anneler ne yapıyorsa onu yapıyordum. İşte ev işleri olur, yemek olur, yani ikinci anne olarak o görevi yaptım. GR4

Devamsızlığım okula gelmek istemediğimden değil. Evdeki sorunlar, hastane oluyor çok sık, bu yüzden. Anneannem bizde kalıyor, annem çalışıyor. Anneannem de devamlı psikiyatri hâbi kullanıyor, onun çok ağır, aşırı hastalığı var. Bakımı çok zor. Annem de geceli gündüzlü çalışıyor. GR8

(Babamın) Şeker hastalığı ayaklarına vurdu, o da böyle iltihap falan yapıyor şişiyor hastanede yatıyor şu an. O yüzden arada annem kalıyor arada ben, ona bakıyorum diye öyle geç kalıyorum. GR9

Sağlık sorunlarından... Bir de önceden sağlık sorunum çıkmadan önce ailevi nedenlerimiz de vardı. Annemle babamın boşanma süreci gibi falan. Bir o yüzden devamsızlık yaptım bir de sağlık sorunumdan dolayı devamsızlık yaptım. GR10

İşte çalışmak çok iyi geldi. Ne bileyim para... Bir de aile durumumuz kötü olduğu için. Eve yardım olması için başladım. GR14

Ailevi nedenler arasında ekonomik zorluklar sadece bir katılımcı tarafından dile getirilirken, diğer katılımcılar daha farklı nedenler belirtmişlerdir. Bazı katılımcılar (GR4, GR8, GR9) bunu doğrudan dile getirmese de bu katılımcıların devamsızlık yapmaları da ekonomik zorluklarla ilgilidir. Örneğin “...Annem de geceli gündüzlü çalışıyor. GR8” ifadesi bunu doğrulamaktadır. Ayrıca ekonomik durumu iyi olan bir ailede çocukların ev işleri yapması ya da anne rolünü üstlenmesi (GR4) beklenmemektedir. Bu durumda devamsızlığın önemli nedenlerinden birinin ekonomik nedenler olduğu söylenebilir.

Farklı nedenler belirten katılımcılar arasında özellikle “parçalanmış aile yapısı ve aile üyelerinin sağlık sorunları” önemli bir yer tutmaktadır. Bazı katılımcılar aile büyüklerinin ya da kardeşlerinin sağlık sorunlarının olduğunu ve bu yüzden onlarla ilgilenmek durumunda kaldıklarını belirtmişlerdir. Kendisi hasta olduğu için okula gidemediğini belirten katılımcıların yanı sıra bir katılımcı sağlık sorunlarının bazen öğrenciler için çok kullanışlı bir mazeret olduğunu şu sözlerle ifade etmiştir:

“Dediğim gibi sağlık da en ufak bir Őeyde Őđrencilerin babanesi odur. Hasta en ufak bir grip olduğu zaman bile işte hastayım ben gelmeyeyim falan oluyor elbette. GR1”

Katılımcıların devamsızlık konusundaki farkındalık durumları

Katılımcılar genel olarak devamsızlığı bir problem olarak görmemektedir (f=14). Yedi katılımcı (GR1, GR2, GR3, GR5, GR12, GR15, GR16) 14 farklı Şekilde devamsızlığın olumlu bir uygulama olduğunu belirtmiştir. Beş katılımcı (GR4, GR9, GR10, GR11, GR17) ise devamsızlığın olumsuz anlamına vurgu yapmıştır. Ancak olumlu olarak algılayan katılımcılar 14 farklı Şekilde bunu açıklarken, olumsuz olarak algılayan katılımcılar sadece altı farklı görüş ileri sŐrebilmiŐtir. Devamsızlığı olumlu olarak algılayan katılımcılardan bazılarının görüşleri Şunlardır:

Devamsızlık hakkı bize Őđrenci milletine sunulmuŐ gŐzel bir fırsat. ...Bilmiyorum neden problem olduğunu, sıkıntı olduğunu hem bize böyle bir hakkın verilip, kullanınca da sıkıntı olduğuna ŐaŐırıyorum. GR1

...devamsızlık benim iÇin olumlu. Őuan sınır dokuz buŐuk mesela keŐke yirmi olsa diye dŐŐiniyorum. GR3

(Devamsızlık yaptığımda) Mutlu oluyorum. GR5

Ayy Çok gŐzel oluyor (GŐliyor). ... Olumsuzluğu, sadece ailemin Őđrenmesi, başka olumsuz bir etkisi yok. Eksiklik hissetmiyorum. GR6

...devamsızlık keŐke daha Çok olsa, daha Çok gelmesem diye dŐŐiniyorum. ...Maalesef Őaten Őuan sınırdaki yani geri kalan bir buŐuk ay maalesef okuldayım. GR3

Bana olumlu geliyor hani okulda durmaktansa arkadaŐlarımız ile gezmek hani daha eğlenceli geliyor. GR12

Devamsızlık; dinlenmek, gezmek, oyun oynamak, hasta olduğunda evde kalmak kendini rahatsız hissedersen dinlenmek yani. GR15

Devamsızlık: Keyif. Bence iyi bir Şey devamsızlık. Ve arttırılmalı. GR16

Yukarıdaki ifadelerde de gŐrŐldŐđü gibi bu katılımcılar “devamsızlığın bir hak olduğu, daha fazla olması gerektiği, devamsızlık yaptıklarında mutlu ve keyifli oldukları ve daha fazla devamsızlık hakkı verilmesinden” yana görüşler belirtmişlerdir. Bu katılımcıların iÇinde bulunan dönemde de devamsızlığı ilişkin bakış aÇıları aynı Şekilde devam etmektedir:

Daha fazla kaÇmak istiyorum, daha fazla devamsızlık. Mesela Őuan da devamsızlığım Çok olmasaydı belki bugŐn bile gelmezdim. GR12

ArkadaŐlara bakıyorum gezmeye tozuyorum, evinde oturuyorum. Biz böyle akŐama kadar sŐrtŐniyoruz. Ancak genel olarak aldığım karardan memnunum. GR13

İyi oldu yani iyi böyle. Sanayide ħalıŐırken pişman oldum dedim sonradan boş ver. GR14

Kendimi baklı gŐriyorum. ĐŐnkŐ ben daha gencim 17 yaŐındayım. Gezmek istiyorum canım aŐıkħasız. Sonra derslerden de sıkılabiliyim yani Çok ağır ħŐnkŐ dersler. ...okulun kapanmasına az kaldı birkaÇ gŐn daha devamsızlık hakkım var. Onları da kullanmayı dŐŐiniyorum. GR16

Bazı katılımcılar ise devamsızlık yaptığı iÇin belli bir pişmanlık hissetmektedir. Bu katılımcılar piŐmanlıklarını aşağıdaki gibi ifade etmiştir.

(Okula) devam edeceğim, okuldan kaŐmıyorum, sŐrekli okula geliyorum. GR5

Çok piŐmanım. Bir bakıyorum geŐmiŐe, Çok sebepsiz yere okula gelmemiŐim ya da yok yazılmıŐım. GR6

Kendimden biŐ emin değilim. Aslında piŐmandım, hala piŐmanım ama olmadı. GR11

Devamsızlığı olumsuz olarak algılayan kişiler ise genel olarak belirli bir pişmanlık hissetmiŐ ve Şu görüşleri belirtmişlerdir:

Yani olumsuz bir Şey tabi. KiŐiden kişiye değişiyor benim iÇin olumsuz. GR4

(Devamsızlık yapmanın anlamı ne senin iÇin?) SaÇmalık. GR9

Okula ara vermek gibi yani okuldan bir sŐre uzaklaŐmak. Hani bir gŐn bile gelmesem arkadaŐlarımla aramda bazen bir soğukluk da hissedebiliyordum yani. GR10

Aslında sıfır bir şey, sıfır kadar değeri var. Yani hiçbir değeri yok. Çok saçma. Aslında iyi gelen bir şey hani boş hani sıfır diyorum ya, başka bir dünyanın içinde kendinizi görüyorsunuz orada. Ama o dünyadan çıktığımız zaman çok saçma şeyler kalıyor geriye. Çok değişik anlattım. GR11

Düşününce olumsuz bir yönde yani, saçmalık bence, herkes okula giderken sen devamsızlık yapıyorsun, mesela herkes konuyu anlarken sen anlamıyorsun. Her şeyden geri kalıyorsun. Okulda mesela bir faaliyet oluyor senin haberin olmuyor okula gelmediğin için. Bir yönden de kötü yani. GR17

Devamsızlık ile ilgili olumsuz görüş bildiren katılımcıların genel olarak bir pişmanlık içinde oldukları görülmektedir. Bu katılımcıların içinde bulunulan dönemde de devamsızlığa ilişkin bakış açıları olumsuz olarak devam etmektedir:

Evet devamsızlık yapmayacağım, devam edeceğim diye düşünüyorum. Ayaklarımın üstünde durmak için yani. GR4

Devamsızlık aslında genel itibarıyla olumsuz bir şey. Ama yerine göre de değişiyor yani. GR7

Baştan başlasam hiç yapmam. GR9

Bir katılımcının aşağıdaki sözleri ve konu ile ilgili görüşünü açıklarken kullandığı benzetme aslında devamsızlık ile ilgili olarak olgun bir bakış açısını temsil etmektedir:

Devamsızlık öğrenci için bence çok güzel bir şey olarak nitelendirilebilir. Bunu olumlu kullandığımız yönde olumlu, olumsuz kullandığımız yönde olumsuzdur. Çünkü bir bıçağı insan faydalı işler içinde kullanabilir, zararlı işler içinde. Bir bıçak ekmek keserek faydalıdır. İnsan öldürmeye de yarayabilir bu da zararlı işlevidir. O yüzden internette öyledir yararlı işler için kullanırsak yararlıdır zararlı işler için kullanırsak zararlıdır. Her şey için bu bakış açısıyla bakmalıyız. Çünkü kitabında yararlısı da vardır zararlısı da bakış açımıza göre değişebilir bu. Devamsızlıkta aynen o şekilde. Biz Milli Eğitimin verdiği devamsızlığın hepsini harcayacağımız anlamına gelmez. Bu devamsızlık verilmesi bunu zor günlerimizde hasta olduğumuz günlerde kullandığımız zaman bence yararlıdır. Diğer şekilde kullandığımızda zararları olabilir. GR2

Yukarıdaki görüşler, devamsızlıktan kalma sınırındaki bir öğrenciye aittir. Bu katılımcı genel olarak zorunlu olmadıkça devamsızlık yapılmaması gerektiğinin farkındadır. Ancak yine de devamsızlık yapmaktadır. Bu katılımcı, devamsızlık yaptığı günler “eğlenceli geçtiği” için devamsızlık yaptığını belirtmiştir.

Katılımcılara devamsızlık konusundaki önerileri sorulmuş ve aşağıdaki cevaplar alınmıştır:

Ders saatlerinin kısa olması. Bir ders daha kısa olması. Değişik faaliyetlerin olması okul ile ilgili. ... Değişik faaliyetler, futbol, basketbol öyle şeyler şimdi olmaya başladı. Basketbol, tenis falan... Yani biraz daha öğrencilere dikkat edilmesi. GR5

...mesela 10 saat alan dersi ise 5 saati bir günde 5 saati diğer günde olsa bizim için daha iyi olur. Çünkü bilgisayar başında ciddi insanın başı ağrıyor, kafası çok yoruluyor, o radyasyondan falan. Hiç bir şey yapmak gelmiyor insanın içinden. GR16

...çok sıkılıyor yani insan atölye derslerinde falan. Biraz azaltılırsa bence artık sıkıntı olacağını düşünmüyorum. GR16

Okul akşam olsaydı. GR17

Dersler biraz daha eğlenceli hale getirilirse, bilmiyorum bu nasıl olur ama? Daha çok zevk alacağımızla, daha iyi dinleyebileceğimize inanıyorum. Bir de okulu daha cazip kılacak... Mesela şu an bizler üniversitelilere, üniversitelerin yaşamına özenen insanlarız. Orada kafe tarzı yerler var mesela. Burada da belki, bilmiyorum yapılabilir mi ama en azından ufak çapta oyun salonu gibi şeyler yapılırsa. Futbol vb. değil, zaten bunlar genellikle yaptığımız şeyler. Playstation, langirt tarzı şeyler olabilir. GR7

Mesela müzik kursları olabilir. Ben gitar, keman böyle şeylere meraklıyım. GR12

Ailesine direkt bildirseler o öğrencinin ben bir daha kaçabileceğine inanmıyorum. GR7

Katılımcıların devamsızlık konusundaki önerileri genel olarak “derslerle” ilgilidir. Katılımcıların derslerin süresi, saati, sıkıcılığının giderilmesi gibi konularda öneriler getirilmiştir. Bu öneriler daha önceki temalar ile de tutarlıdır. Daha önceki temalarda, devamsızlık sebebi olarak derslerin sıkıcı olmasını gösteren katılımcılar, bu temada da öneri olarak bu konuyu gündeme getirmişlerdir.

Devamsızlık yapmanın sonuçları konusunda katılımcıların görüşleri

Devamsızlık yapmanın sonuçları konusunda katılımcıların görüşleri genel olarak “eğitim ile ilgili sonuçlar (f=15), kişisel ve sosyal yaşam ile ilgili sonuçlar (f=12), ailevi sonuçlar (f=6) ve ekonomik sonuçlar (f=5)” başlıkları altında toplanmıştır. Eğitim ile ilgili sonuçları belirten katılımcıların bazı ifadeleri aşağıdaki gibidir:

Devamsızlık yaparsa derslerinden geri kalır, matematik, fizik ne bileyim İngilizce gibi dersler birbirini ilgilendiren konularla dolu olduğu için bir konuyu kaçırdığımızda ileriki konuyu ne kadar çok iyi anlarsanız da o konuyu kaçırdığınız için yapamayabiliyorsunuz yani birbirini ilgilendiren konular. GR2

...derslerden bayağı bir geri kalıyorum... Dersleri zaten gelsem de dinlemiyorum. GR3

Sınıfta kalma korkusu falan, devamsızlık yapma şeysi... Korku oldu... GR5

Dezavantajı ise o gün kaçırdığım derslerden geri kalıyorum. Geldiğimde onları tamamlamak zorunda kalıyorum. GR7

Yani tabi ki de derslerimden bir geri kalmak gibi, çünkü yaşadım bunu yani derslerimden geri kaldım. Konular işlendi. Yani her gün bir konu işlenmiştir kesinlikle. Takip edemediğim için sonradan okula gelip de ders notlarını alsam bile iyice dikkatim dağılmıştı. Toparlayamadım bir süre kendimi. Mecburen o yüzdenden kaldım. GR10

O bir hafta gitmediğim sürece, dersleri unutmuşum gibi bir hal aldım yani. Beş gün boyunca oyun oynuyorsun. ... Ondan sonra topladım ama zor topladım. GR15

Derslerimden geri kalıyorum, notlarımı etkiliyor. Yani mesela sınıftan geçeceğim yerine bazen de kalabiliyorum sınıfta. GR17

Yukarıda da görüldüğü gibi katılımcıların eğitim ile ilgili sonuçlar içinde belirttikleri konular genelde derslerden geri kalma ve bunları toparlayamama ile ilgilidir. Katılımcıların “Devamsızlık bende ders çalışma ihtiyacı doğuruyor maalesef. Yani sınavlar yaklaşıyor. Bu sınavlara çalışmak zorundayım. Hiçbir konuyu bilmediğim için en baştan çalışmaya başlayacağım. GR3” ve “Gelmediğim günlerde başkalarından defter alıp toparlamaya çalışıyorum. Defter kontrolü, performans ödevi gibi şeylerin de etkisi var. Ben yokken verilen bir şey varsa fotokopisini alırım. Uğraşıyorum ama... GR8” şeklindeki görüşleri bunu doğrular niteliktedir. Bu temada kişisel ve sosyal yaşam ile ilgili sonuçları belirten katılımcıların bazı ifadeleri aşağıdaki gibidir:

Zaten olumlu hiçbir şey yok çünkü olumsuz büyük ihtimal olumsuz sonuçlarla karşılaşır insan. Çünkü derslerden geri kalır, derslerden geri kalan insan, sınavı yapamaz, sınavı yapamazsa mutsuz olur, mutsuz olursa zaten başka bir şey olmaz. ...bir binanın ne kadar üstünü iyi yaparsak yapalım temelini iyi atmadıktan sonra bu bina çöker. Devamsızlıkta böyle bir şey. Devamsızlık yaptığımız gün o binanın temelini boş geçiyoruz. GR2

Okula geliyorum ama nasıl geliyorum ben de bilmiyorum. Otobüste dahi uyumaya başladım ki bunu yapmayan bir insandım. Sabah okula moralim bozuk geliyorum. GR8

Ya beni çok strese sokuyor. Sürekli kalacağım korkusu, acaba silecekler mi, devamsızlığım düşer mi ya da düşmez mi, babam ne der böyle bir sıkıntı içerisinde sokuyor beni. GR12

Aslında kötü etkiliyor. Çünkü şu an mesela ben tatile gidebilirdim ama gidemiyorum. GR11

Ailem bilgisayar alacaktı, almayı geciktirdi. GR15

Hiçbir şey değişmedi. Aynen devam sadece sürekli çalışmak oluyor. GR13

Kişisel yaşamımda pek değişik yok aslında aynı hala. GR16

Devamsızlığın ailevi bir takım sonuçları olduğunu belirten katılımcıların görüşlerinden bazı örnekler şunlardır:

Eğlence olarak yani daha mutluym, evde tabi buçursuzluk yaşıyorum. GR1

Yani onlar, babam beni sıkça okula getirdi, kontrol etti. Annem toplantılara falan katılıyor, babam bakıyor arada, geliyor. (Babam) Daha çok okula bırakmaya başladı. GR5

Olumsuzluğu, sadece ailemin öğrenmesi, başka olumsuz bir etkisi yok. GR6

Telefona devamsızlık şeyisini (Devamsızlığın takip edilebildiği bir uygulama) yükledi. Şey yazıyor işte okulda kaç tane yok yazıyor. ...Telefonda öyle mesajların gelmesine izin veriliyor. Telefonda da giriliyor işte. GR5

Devamsızlığı ekonomik sonuçları ile ilgili olarak dört katılımcı (GR12, GR13, GR16) herhangi bir olumsuz ekonomik sonuç olmadığını belirtirken bir katılımcı (GR5) ekonomik sonuçlarının olduğunu “Bazen para eksikliği oluyor...GR5” cümlesi ile ifade etmiştir. Diğer katılımcıların görüşleri aşağıdaki gibidir:

Hayır, öyle bir şeyimiz yok yani. GR12

Hiç etkilemedi. Zaten arkadaşlar paraya bakıyor. Para oldu mu geçersin para olmadı mı nereye? Zaten önceden ben okuldan sonra da çalışıyordum. Hiçbir sıkıntı olmadı. GR13

...hayır, etkilemedi her zamanki gibi haftalığımlı aldım yani. Öyle artı para istemedim ailemden. GR16

Bazı katılımcılar ise devamsızlığın herhangi bir sonucu olmadığını görüşündedir.

Devamsızlık yaptığım zamanlar bir kayıp değil. Hiç öyle düşünmedim. Ama ders yönünden hiç vicdan azabı çekmedim. Ben bu dersi kaçırdım diye hiç onun için üzülmedim yani. Hani ekstra okulu bırakayım, çalışayım, edeyim falan böyle bir şeyler de düşünmedim. GR1

O gelemediğim konu sınavda falan karşıma çıksa, yanımdakinden bakarım. Bir şekilde telafi ederim. GR6

Yani yok herhalde. GR17

Katılımcıların devamsızlık sorununun çözümü konusunda rehberlik ve yardım alma ile ilgili görüşleri

Katılımcılara, devamsızlık sorununun çözümü ile ilgili olarak herhangi bir rehberlik ya da yardım alıp almadıkları sorulmuştur. Beş katılımcı rehberlik hizmeti ya da farklı türde bir yardım almadığını belirtmiştir (GR1, GR3, GR10, GR12, GR16):

(Rehber öğretmen) yardım almadım. Çünkü devamsızlığı yapan ben olduğum için bunun nedenini de biliyorum. Ben keyfi gelmediğim için rehber öğretmenle konuşsam ne diyebilirim. GR1

Okulda rehber öğretmenimden falan (yardım) almadım ama arada sırada hastanedeki psikoloğa gidiyorum. ... Bir tek ona anlatıyorum zaten, birde kendim biliyorum, böyle yani başka da destek almadım. ...bana tavsiye veriyor, tavsiyesine ne kadar uymasam da dertlerimi paylaşmak bana güzel geliyor yani. GR3

Hiçbir şekilde (destek) almadım. Vaktim olmadı çünkü buna. Hani olsaydı okuldaki rehber öğretmenimle, kendimi yakın hissediyordum geçen dönemden, onunla bile konuşabilirdim ama gerçek bir doktor tarafından psikolojik destek almak daha mantıklı gelirdi. GR10

Hayır, öyle bir şeyim, girişimim olmadı. GR12

Yok, hayır başvurmadım. GR16

Bu katılımcılar devamsızlık sorunu ile ilgili olarak herhangi bir yardım almamışlar. Ancak okul yönetimleri ya da rehberlik servisleri de bu konuda herhangi bir bilgilendirme ya da bilinçlendirme çalışması yapmamıştır. Bu kişiler kendi kendine bir yardım ihtiyacı hissetmese de rehberlik servislerinin ya da okul yönetimlerinin bu konularda öğrencileri bilgilendirmesi gereklidir. Bir katılımcının “Okul idaresi birinci dönem sanırım anneme yok eve mektup gibi bir şey yollamıştı dilekçe gibi bir şey. Başka da bir şey yapmadılar... GR3” şeklindeki görüşü bu düşünceye doğrulamaktadır.

Üç katılımcı ise rehberlik yardımı aldığını belirtmiştir (GR9, GR13, GR17):

Bir tek işte rehberlik hocasıyla görüştim. GR9

Okulum rehber öğretmenimle görüştim. GR17

Rehberlik araştırma merkezine gittim. Ondan sonra yok. GR13

Öğretmenlerin devamsızlığa karşı tutumları konusunda katılımcıların görüşleri

Katılımcıların verdiği yanıtlara göre öğretmenlerin tamamı devamsızlığa karşı olumsuz bir tavır sergilemiştir:

Onlar, şikâyetçi çok şikâyetçi hem de hocalarım sürekli soruyor müdür yardımcımız olsun işte uyarılarda bulunuyorlar niye gelmiyorsun, sürekli soruyorlar bunun ne hani önemli bir şey var mı yok mu? Altında yatan bir sebep var mı? GR1

...benim bir tane öğretmenim var onunla konuştum. Bırakma dedi bana... ..rahat bir yaşam için okumak lazım dedi. ... Çok yararlı oldu yani öğretmen. GR4

Öğretmenlerim ailem gibi. Hep yanındalar. Sırlarımı rahat bir şekilde anlatabileceğim kişiler. ... Bir şey anlattığım zaman onlar da saklı kalıyor. Gidip de başkasına anlatmıyorlar. GR4

...hocalarım aşırı iyi benim için, onların çok farklı bir değeri var benim için. Çünkü bana yaptıklarını hiçbir şeye değişmem ben. Buradaki hocalar kadar kimseyi tanımadım ben. Genelde benim okula devamlı gelmemi sağlıyorlar. Devamlı arkamda duruyorlar. Mesela bir kere okulu bırakacağımda kendi çocuğu gibi ağlamıştıhani ağlayacak duruma gelmişlerdi. Çok üzülmişlerdi, istememişlerdi. GR11

Katılımcıların burada verdikleri örnekler genel olarak öğretmenlerin olumlu tutumlarına vurgu yapmak ve katılımcıların bu öğretmenlerden olumlu bir şekilde etkilendiklerini göstermektedir. Ancak bazı öğretmenlerin tutumları ise olumsuz bir algı ile dile getirilmiştir:

Sonra biyoloji hocası onunla girdiğimiz balde “Benim kuralım var, milli eğitimin kuralı var, yok yazarm” dedi. Genellikle böyle kuralları çok katı olan hocalar yazdı. Sürekli öyle oldu. Aslında çok da geç kalmıyorum ben derslere. GR6

Yukarıdaki görüşün sahibi olan katılımcı (GR6) yukarıdaki görüşü ile paralel olarak “Hocaların şu kuralı kaldırmaları lazım: “Benden sonra gelirse yok yazılır.” Tabii ki de derse geç kalmamamız gerekiyor ama sonuçta bir nedeni vardır geç kalıyorsak. Lavabo ihtiyacı vs. GR6” şeklinde bir görüş belirtmiştir. Bu görüş muhtemelen derse zamanında girme kuralını sıkı bir şekilde uygulayan bir öğretmen ile bu kuralı zaman zaman esnetmeye çalışan bir öğrenci arasındaki soruna işaret etmektedir.

Anne-babaların devamsızlığa karşı tutumları konusunda katılımcıların görüşleri

Katılımcılardan biri hariç diğerlerinin tamamının anne-babaları devamsızlığa karşı olumsuz bir tavır sergilemiştir (f=15):

Onlar, şikâyetçi çok şikâyetçi... GR1

Annem genelde kızıyor bana her sabah... GR3

Ama annem okumamı istiyordu benim. Oku diyordu, kendi ayaklarının üzerinde dur diyordu. GR4

Annem babam endişelendi. Babam kızdı. GR5

Babam aradı, “Eve 10,5 günlük devamsızlık kâğıdı gelmiş, sen neredesin?” dedi. Bana bayağı kızdılar...GR6

Annem de istemiyor, kaç kere geldi okula, hocala falan konuştular, o da istemiyor... GR9

Ya ilk başta bayağı kızdılar. Niye yaptın bunu, neden yaptın? Ondan sonra bir daha yapmayacaksın falan dediler. GR15

Anne-babaların devamsızlığa karşı olumsuz bir tavır sergilemelerine paralel olarak devamsızlık durumunda verdikleri tepkiler de benzerlik göstermektedir:

Devamsızlık yaptığımda, en çok annem ve babam. Gerçi hepsi çok aşırı kızıyorlar ama babam çok ilgilenir. En çok okulla alakalı. O çok kızmıştı bana neden gitmiyorsun, okulda bir problemin mi var. Bak anlat neden gitmiyorsun, önceden gidiyordun şimdi belli bir sebebin mi var? Bunu anlat diye bayağı üsteledi ama... GR1

Annem genelde kızıyor bana her sabah, günlük rutin kavgamızı yapıyoruz. GR3

(Ailem) Endişelendi biraz. Kızdılar neden gitmedin okula diye. Nerde olduğumu sordular. Biraz kızdılar... Okula git artık dediler. ...devamsızlık yapma dediler, sınıfta kalacaksın dediler. GR5

Devamsızlık kâğıdı eve gittiği gün babamı aradım. Babam bana “Senin Allah belanı versin, biz seni eğitim almaya gönderiyoruz, sen nerelerdesin” dedi. “Abin beni aradı bir sürü şey söyledi” dedi. Abim şu şekilde aramış babamı; “...okula gitmemiş, erkeklerle geziyor”. GR6

Ceza uyguladılar. Telefonumu falan aldılar. Ondan sonra bilgisayar alacaklardı, o zaman almadılar, geciktirdiler. GR15

Kızdılar, biraz konuştular. Sonra annem okula geldi işte. ...bundan sonra devamsızlık yaptığında haber verin bana dedi. GR16

Bir katılımcı ise devamsızlık yapmasına babasının olumlu yaklaştığını belirtmiştir (GR4):

Babam zaten pek okuma taraftarı değil, okuma diyordu bana. Yat diyor, dinlen diyor, ev işlerini yap diyordu. Yani benim kardeşim var erkek, onun okumasını istiyor ama benim istemiyor. Herhalde kız olduğum için sırf kız olduğum için pek istemiyor. GR4

Bu katılımcının cevabı Türkiye’de büyük oranda değişse de hâlâ devam eden “kız çocuklarının okumasına gerek yok, onlar evde işlerini yapsınlar” şeklindeki bakış açısının bir ürünüdür. Başka bir katılımcının aşağıdaki görüşü de bunu doğrular niteliktedir:

Geçen sene o kadar çok sıktılar ki beni. Geçen sene benim devamsızlığım çok değildi, hiçbir zaman çok değildi. Ama hep şu bakımdan baktılar. Lise, artık büyüdü, başına bir şey gelir, erkeklerle takılır gibi. Hep bu kafadalar. Evet, sürekli beni (okuldan almakla) tehdit ediyorlar. ... Ailem bana şu liseyi bitir diye baskı yaptı, dediğim gibi. Hani sürekli dışarı çıkamazsın diyorlar. Hafta sonu bir saat çık gez... Hani bir sinemaya gitsen zaten iki saat sürüyor. Bir saat hiçbir şeye yetmiyor. Arkadaş ortamında bir saat ne demek ki... Ailem hafta sonları falan dışarı çıkmama izin vermiyor. Ben de okulda devamsızlık yaparak dışarda geziyorum. Arkadaşlarım ile vakit geçiriyorum. Erkek arkadaşım ya da kız arkadaşım ile. GR16

Aslında bu katılımcının görüşü devamsızlık konusunda ailelerin de olumsuz bir etkisinin olabileceğini örneklemektedir. Sosyalleşme, gezme, eğlenme gibi gereksinimlerin aile tarafından karşılanmaması durumu bir gencin bunu başka bir yolla telafi etmesine neden olmaktadır.

Sonuç ve Tartışma

Bu araştırmada, devamsızlık sorunu olan ya da devamsızlık yüzünden okul bırakmak zorunda kalan kişilerin devamsızlık konusundaki görüşlerinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Araştırmada ilk önce katılımcıların genel olarak okulla ilgili görüşleri belirlenmiştir. Bazı katılımcılar okulla ilgili olumlu görüşlere sahipken, bazıları olumsuz görüşler belirtmişlerdir.

Katılımcıların okul ile ilgili olumlu ya da olumsuz görüşlerinin en önemli belirleyicisi öğretmenlerdir. Öğretmenlerin tutum ve davranışları, öğrencilerin okula ve derslere ilişkin olumlu ya da olumsuz görüşlerindeki en önemli etkidir. Hatta katılımcıların olumsuz görüşlerinin en önemli belirleyicisi olan dersler ile ilgili olarak dile getirilen bazı görüşler de öğretmenlerin tutum ve davranışları ile ilgilidir. Bu bağlamda öğrencilerin devamsızlıkları üzerinde öğretmenlerin önemli bir etkisinin olduğu söylenebilir. Gökyer’in (2012, s. 919) araştırmasına göre öğrenci devamsızlıklarının nedenleri arasında “Öğretmenlerden kaynaklanan devamsızlık nedenleri” 2,58 ortalama ile birinci sırada; “Okuldan kaynaklanan devamsızlık nedenleri” ise 2,47 ortalama ile ikinci sırada yer almıştır. Buna göre öğrenci devamsızlığı üzerindeki en büyük etkinin okul ve öğretmenler ile ilgili değişkenler olduğu söylenebilir. Eğitimin amaçlarının başarıyla gerçekleştirilmesinde öğretmenler ile öğrenciler arasındaki ilişkiler, öğretmenlerle öğrenciler arasındaki duygusal ve sosyal ilişkiler çok önemlidir ve belirleyici bir faktördür. Çünkü araştırmalar, olumlu bir öğretmen-öğrenci ilişkisinin etkili öğretimin en önemli koşullarından biri olduğunu ortaya koymuştur (İpek ve Terzi, 2010, s. 436; Yılmaz ve Tosun, 2013, s. 207).

Okulla ilgili olumlu görüşte “okulun fiziksel mekânları, spor imkânları, okuldaki etkinlikler ve arkadaşlar da” önemli bir yer tutmaktadır. Bu bağlamda öğrencilerin boş zamanlarını okulda değerlendirebilmeleri için sosyal ve sportif etkinliklerin sayısının artırılması (Altunkurt, 2008, s. 141) sosyal, kültürel ve sportif etkinliklerin öğrencilerin okula uyumlarını ve aidiyetlerini artıracak biçimde zenginleştirilmesi (MEB, 2018, s. 9) önerilebilir. Öğretmenler de sosyal etkinliklerle, devamsız öğrencilerin okula olan bağlılıklarının artırılacağı görüşündedir (MEB, 2018, s. 56). Ancak MEB’in bir araştırmasında (Ögel, Karadayı, Karaman, Arıcan ve Kaya, 2011, s. 26) okuldan kaynaklanan devamsızlık nedenleri arasında “okulların fiziksel yetersizlikleri” önemli bir devamsızlık nedeni olarak belirtilmiştir. Ayrıca ortaöğretimi terk eden gençlerin yüzde 41,4’ü en son öğrenim gördükleri okul ile ilgili olarak, okullarındaki sosyal faaliyetlerin yeterli olmadığını belirtmiştir (MEB, 2013b, s. 47).

Katılımcıların olumsuz görüşlerinin en önemli belirleyicisi derslerdir. Katılımcılar genel olarak derslerin sıkıcı olduğuna, dikkat çekici olmadığına ve ödev yapmama gibi sorunlara vurgu yapmıştır. Altunkurt’un (2008, s. 135) araştırmasına katılan öğrencilerin “yüzde 28,2’si derslerin çok sıkıcı geçmesinin; yüzde 57,7’si başarısız olduğu derslere katılmak istememelerinin” devamsızlık yapmalarında ara sıra ya da daha üst düzeyde etkili olduğu görüşündedir. Yine aynı araştırmada “öğrencilerin yüzde 36,9’u bir sonraki gün yapılacak sınava çalışmak istemelerinin, yüzde 31,6’sı ise ödevlerini yapmalarının” devamsızlık yapmalarında ara sıra ya da daha üst düzeyde etkili olduğunu belirtmiştir (s. 137). MEB’in bir

araştırmasında (Ögel vd., 2011, s. 26) “*Derslerin öğrencilerin ilgisini çekmemesi*” önemli bir devamsızlık nedeni olarak belirtilirken Gökyer’in (2012, s. 920) araştırmasında, okuldan kaynaklanan devamsızlık nedenleri arasında “*Derslerin sıkıcı olduğunu düşündüğüm gün devamsızlık yaparım*” ifadesine öğrenciler yüksek düzeyde katılım göstermiştir. Şanlı, Altun ve Tan’ın (2015, s. 168) araştırmasına göre “*okulun sıkıcı olması, derslerin sıkıcı olması ve öğretmenlerin sıkıcı ve yetersiz olması*” ifadeleri devamsızlık ile ilgili sorunlar arasında en çok belirtilen ifadelerdir.

Derslerdeki sorunlar aynı zamanda öğrencilerde belirli bir motivasyonsuzluğa da sebep olmaktadır. Okula ilişkin herhangi bir beklentisi ya da hedefi olmayan öğrencilerde genel olarak bu tür sıkıntılar gözlenebilmektedir. Bu tür sıkıntılardan bahseden öğrencilerin genel olarak mesleki ve teknik eğitim öğrencileri olması da dikkat çekicidir. Çünkü mesleki ve teknik eğitim okullarına devam eden öğrencilerde genel olarak belirli bir motivasyon eksikliği ya da üst öğrenime devam etme konusunda hedefsizlik olabilmektedir. Bir araştırmaya göre (Çelikel Eğitim Vakfı, 2014, s. 29) meslek lisesine başlayan öğrenciler, kendi başarı potansiyelleriyle ilgili beklentinin ve potansiyellerinin düşük olduğunu düşünmektedir. Aynı araştırmaya göre meslek lisesi öğrencileri, devamsızlık yapmayı önemli bir sorun olarak algılamamaktadır. MEB’in (2013b, s. 16) bir araştırmasına göre “Sınıf tekrarı yapan öğrencilerin üçte birinden fazlası derslerde anlatılan konuları anlamakta zorlanmakta, büyük çoğunluğu verimli ders çalışma alışkanlıklarına ve yarısından fazlası da ders çalışma alışkanlığına sahip değildir.”

Araştırmanın örnekleminde yer alan katılımcıların büyük bir bölümünün mesleki eğitim öğrencisi ve ekonomik olarak düşük, alt sosyal sınıflardan geldikleri düşünüldüğünde yukarıda yapılan açıklamalar bu kişilerin ekonomik ve kültürel sermayeleri ile de yakından ilgilidir. Bourdieu’nün (1986) kavramları arasında yer alan kültürel sermaye, hâkim değerler ve eğitimle kazanılan sosyal niteliklerin toplamı ile ilgilidir (Lin, 1999, s. 30). Sermaye türleri olarak sayılan “ekonomik sermaye, kültürel sermaye, beşeri sermaye, entelektüel sermaye vb.” birbirinden bağımsız olmadığı gibi birbirlerini tamamlamakta ve hatta birbirlerini dönüştürmektedir (Bourdieu, 1986, s. 243). Ailenin sahip olduğu yeterlikler, dil becerileri, gelenek-görenekler, ahlaki yapı, kültürel birikim, çevre ve bunlar gibi özellikler çocuğun kültürel sermayesinin oluşmasında önemli role sahiptir. Bu özellikler çocuklara aktarılmakta ve ailenin mevcut sosyo-ekonomik durumu, dolayısıyla eşitsizlikler sürekli olarak yeniden üretilmektedir.

Ailelerin sahip olduğu yüksek sosyal sermaye düzeyi, anne-baba ve çocuklar arasındaki yüksek bağ, güçlü iletişim ve sağlıklı aile yapısı, okula devamsızlık ve okul terki oranlarını oldukça düşürmektedir (Teachman, Paasch ve Carver, 1996, s. 774) düşük sosyal sermaye düzeyi ise ters yönde bir etki yapabilmektedir. Düşük sosyo-ekonomik sınıfta sembolik sermayenin (Örneğin aile yakınlarından rol model olacak eğitilmiş kişilerin olmaması), okul yaşantısını özendirici çevrenin, ortamın ve koşulların olmaması, ekonomik zorluklar ve bunlar gibi durumlar bu durumu doğal bir sonuç haline getirebilmektedir. Sembolik sermaye toplumsal rıza üzerine inşa edildiğinden düşük sosyo-ekonomik sınıfta şartlara teslimiyet daha kolay gerçekleşebilmektedir. Toplumsal rıza ile ilgili olarak Spring’in (1997) görüşleri önemli bir örnektir. Spring’e (1997) göre kişilere, toplumsal hiyerarşide üst katmanlarda yer edinmemelerinin en önemli sebebinin kendi başarısızlıkları ve kendilerinin öğretilenleri öğrenememeleri olduğu vurgulanmaktadır. Bu bağlamda düşük sosyo-ekonomik sınıftaki kişilere var olan toplumsal yapıyı kabullenmeleri ve ekonomik gelişmenin var olan yapı içinde gösterilecek kişisel çabalara dayandığına inanmaları öğretilmektedir.

Yukarıda özetlenen bağlam içerisinde düşük sosyo-ekonomik sınıftan gelen öğrencilerin eğitimden ya da okuldan beklentileri, geleceğe ilişkin umutları, ailelerinin ve çevrelerinin desteği de yine sosyo-ekonomik sınıflarının sahip olduğu “ekonomik, kültürel, beşeri ya da entelektüel sermayenin” sınırları içerisinde olmaktadır. Eğitimden ya da okuldan beklentilerini bu sınırlar içerisinde geliştiren öğrencilerin okula devamsızlıkları da daha fazla olabilmektedir. Örneğin Coleman (1988, s. 111) araştırmasında, ailede ve çerçevede sahip olunan sosyal sermayenin ve anne babanın yüksek eğitimsel beklentilerinin olmasının öğrencilerin başarısına olumlu etki yaptığını, okul terkini ve okula devamsızlığı azalttığını tespit etmiştir. Ayrıca yapılan birçok araştırmada ailenin sosyal sermayesinin okul başarısı üzerinde bir etkisinin olduğu tespit edilmiştir (Acar, 2011).

Katılımcıların devamsızlık yapma nedenleri genel olarak “*okulla ilgili nedenler, kişisel nedenler, ailevi nedenler ve diğer nedenler*” temaları altında toplanmıştır. Daha önce yapılan araştırmalarda da (Altinkurt, 2008, s. 130; Gökyer, 2012, s. 914; Hoşgörür ve Polat, 2015, s. 26; Öztekin, 2013, s. 50; Pehlivan, 2006, s. 15; Şanlı-Kula ve Yıldız, 2014, s. 252) benzer temalar olduğu belirtilmiş ya da bu temalara ulaşılmıştır. Yukarıda verilen sonuçlara paralel olacak şekilde katılımcıların yaptıkları devamsızlıkların en önemli sebebi

okul ile ilgili nedenlerdir. Okulla ilgili nedenler arasında ise yine dersler ve okul ortamı çok önemli bir yer tutmaktadır. Altinkurt’un (2008) araştırmasına katılan öğrencilerin yarısı devamsızlık yapmalarında okul yönetiminin (s. 134) yaklaşık beşte ikisi ise öğretmenlerin (s. 135) etkisinin olduğunu belirtmiştir. Gökyer’in (2012, s. 921) araştırmasında “*öğretmenlerin ilgisizliğinin, öğretmenlerin sınıf içindeki otoriter tavrının, öğretmenlerin aşağılayıcı ya da küçük düşürücü tavırlarının*” öğrencilerin devamsızlık yapmalarında etkili olduğu belirlenmiştir.

İkinci en önemli devamsızlık sebebi ise kişisel nedenlerden oluşmaktadır. Kişisel nedenler arasında çeşitli kişisel sorunlar, sağlık sorunları ve duygusal sorunlar vurgulanmıştır. Gökyer’in (2012, s. 921) araştırmasına katılan öğrenciler de “*Sağlığımın bozuk olması nedeni ile devamsızlık yaparım*” maddesine yüksek bir katılım göstermiştir. Ailevi nedenler arasında ise en çok “*parçalanmış aile yapısı ve aile üyelerinin sağlık sorunları*” önemli bir yer tutmaktadır. Pehlivan’ın (2006, s. 113) araştırmasına katılan yönetici, rehber öğretmen ve branş öğretmenlerine göre devamsızlığa neden olan ailevi nedenler arasında en çok “*parçalanmış aile yapısı*” ön plana çıkmıştır. Altinkurt’un (2008, s. 136) araştırmasına katılan öğrencilerin yaklaşık beşte biri ailesinden kaynaklanan nedenlerin devamsızlık yapmasında etkili olduğu görüşündedir. Öztekin’in (2013, s. 50) araştırmasında da lise öğrencilerini en çok devamsızlık yapmaya iten nedenler arasında “*Aile Kaynaklı Nedenler*” önemli bir yer tutmuştur. MEB’in bir araştırmasında (Ögel vd., 2011, s. 26) ise “*Kız çocuklarının ev işleri ile ilgilenmesi, aile büyüklerinin ya da kardeşlerinin bakımını üstlenmeleri; sağlık problemleri*” aileden kaynaklı devamsızlık nedenleri arasında gösterilmiştir.

Hoşgörür ve Polat’ın (2015, s. 32) Aydın ili Söke ilçesinde ortaokul öğrencileri ile yaptıkları araştırmada aileden kaynaklı devamsızlık nedenleri genel olarak “*Ailenin işe gönderme baskısı ve Ailenin farklı yerlerde mevsimlik çalışması*” olmak üzere iki alt temaya ayrılmıştır. Diğer araştırmalarda aile ile ilgili devamsızlık nedenleri arasında genellikle “*ailenin ekonomik durumu ve parçalanmış aile yapısı*” ile ilgili nedenler ortaya çıkarken bu araştırmada bu iki temel sebebin çıkmasında çevresel faktörler etkili olmuştur. Bu araştırmada aile ilgili nedenler olarak “*çocukların çalıştırılması*” konusu belirlenmiştir. Bu bulgu aslında devamsızlığın nedenlerinin belirlenmesindeki zorluğu ve çok boyutluluğu da ortaya koymaktadır. Bu bağlamda devamsızlık ile mücadele ve müdahale stratejileri belirlenirken mutlaka her kademe için, belki de bölgeler için farklı stratejiler belirlemelidir. Devamsızlıkla mücadele edebilmek için, çeşitli stratejiler kullanılmalı, konu farklı birimlerle işbirliği içinde çalışılmalı ve belki de en önemlisi okullar artık değişmelidir (Malcolm vd., 2003, s. 10). Bu araştırmadaki katılımcılardan birinin “*Okulda özgür olduğumuzu düşünmüyorum. O yüzden çoğu öğrenci de zaten bu okuldan nefret etti disiplin sayesinde. GR3*” şeklindeki görüşü de okulların artık değişmesi gerektiğinin bir göstergesi olarak yorumlanabilir.

Devamsızlık ile ilgili en önemli konulardan biri de devamsızlık yapan kişilerin devamsızlık ile ilgili farkındalığıdır. Bu bağlamda katılımcıların devamsızlık ile ilgili farkındalıklarını belirlemek amacı ile konu ile ilgili algıları, bilgileri ve varsa önerileri belirlenmeye çalışılmıştır. Katılımcıların bazıları devamsızlığı olumlu olarak algılayarak bazıları olumsuz olarak algılamaktadır. Devamsızlığı olumlu olarak algılayanlar, devamsızlığın kullanılması gereken bir hak olduğuna vurgu yapmıştır. Ayrıca devamsızlığın eğlenceli bir şey olduğunu, mutluluk verdiğini, artırılması gerektiğini ileri sürenler de vardır. Devamsızlığı olumlu olarak algılayan bazı katılımcıların mevcut durumdaki algısında herhangi bir değişiklik olmamıştır ve bu katılımcılar bugün olsa yine yaparım görüşündedirler. Ancak bazı katılımcılar ise yaptıklarından pişman olmuş ve devamsızlığın olumsuz bir durum olduğunu belirtmişlerdir.

Katılımcıların devamsızlık ile ilgili önerilerinde genel olarak derslere vurgu yapmıştır. Daha önceki temalarda belirtildiği gibi, öğrencilerin devamsızlık yapmasının en önemli sebebi okul ve okulla ilgili nedenler olduğundan, önerilerin de derslerle ilgili olması doğal sonuçtur. Bazı katılımcılar dersleri çok sıkıcı olmasına vurgu yaparken, ders saatlerinin azaltılması gerektiğini ileri sürenler de bulunmaktadır.

Katılımcıların verdiği cevaplara göre devamsızlığın ortaya çıkardığı sonuçlar “*eğitim ile ilgili sonuçlar, kişisel ve sosyal yaşam ile ilgili sonuçlar, ailevi sonuçlar ve ekonomik sonuçlar*” ile ilgilidir. Katılımcılar, devamsızlığın en önemli sonucunun derslerden geri kalmak, sınıfta kalmak vb. ile ilgili olduğunu belirtmiştir. Yılmaz, Özdil, Gülçiçek ve Altıparmakogulları (2007) yaptıkları araştırmada derse devamın öğrencinin akademik performansı üzerinde doğrudan etkili olduğunu belirlemişlerdir. Altinkurt (2008, s. 139) da araştırmasında “*özürsüz devamsızlık ile akademik başarı arasında negatif ve orta düzeyde; özürlü devamsızlık ile akademik başarı arasında negatif ve düşük düzeyde bir ilişki olduğunu*” belirlemiştir. Ayrıca, araştırma ilköğretim düzeyinde olsa da Börkan, Levent, Dereli, Bakış ve Pelek’in (2014, s. 11) araştırmasında, not ortalaması sınıf ortalamasının altında kalan öğrencilerin devamsızlık yapmaya daha eğilimli oldukları belirlenmiştir.

Kişisel ve sosyal yaşam ile ilgili sonuçlar arasında ise bu durumun yaşattığı strese vurgu yapılmıştır. Ancak hiçbir etkisinin olmadığını düşünen katılımcılar da bulunmaktadır. Aile ilgili olumsuzluk olarak da ailenin bunu öğrenmesi belirtilmiştir.

Sadece iki katılımcı devamsızlık konusunda okuldaki rehber öğretmen ile görüştiklerini belirtirken katılımcılar genelde devamsızlık ile ilgili herhangi bir rehberlik ya da yardım almamıştır. Katılımcılar devamsızlık sorununun çözümü konusunda rehberlik ve yardım alma yönünde kendilerinin herhangi bir çabasının olmadığını belirtmiştir. Verilen yanıtlar göstermektedir ki okul yönetimleri ve okul rehberlik servisleri de herhangi bir şey yapmamıştır. MEB'in (2013a) bir çalışmasında devamsızlık konusunda "öğretmen-idareci iletişiminin yetersiz olduğu, Rehberlik Araştırma Merkezleri'nin (RAM) devamsızlık konusunda pasif konum olduğu ve ailelere yönelik çalışmaların yetersiz olduğu" belirtilmiştir. MEB'in (2013b, s. 49) başka bir araştırmasında, gençlerin yüzde 2,5 gibi küçük bir bölümünün, devamsızlık yaptıklarında rehberlik ve psikolojik danışma servisine yönlendirildiği belirlenmiştir. Ancak devamsızlık konusunda tüm öğrencilere yönelik etkinliklerin yanı sıra öğrencilerin bireye özgü sorunlarla baş edebilmeleri için rehberlik ve bilgilendirme faaliyetlerinin etkinliği artırılmalı, öğrenci ve veliler daha fazla bilgilendirilmelidir (MEB, 2018, s. 9). MEB'in (2013b, s. 20) başka bir araştırmasında "okul rehberlik hizmetleri çerçevesinde ailelere danışmanlık, rehberlik ve eğitim hizmetleri sunmaya yönelik yasal ve örgütsel düzenlemeler yapılması; genelde tüm öğrencilere özeldir ise sınıf tekrarı yapan çocuklara rehberlik hizmetlerinin etkili bir biçimde sunulmasını sağlamak için rehberlik hizmetlerinin işlevselliğinin artırılması gerektiği" belirtilmiştir. Ayrıca ortaöğretimi terk eden gençlerin yüzde 60,6'sı en son öğrenim gördükleri okul ile ilgili olarak, okulda daha fazla rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerine ihtiyaç olduğunu belirtmişlerdir (MEB, 2013b, s. 47).

Öğretmenlerin ve anne-babaların devamsızlığa karşı olumsuz bir tavrı vardır. Bazı öğretmenler genel tavır olarak devamsızlığa karşıyken bazı öğretmenler konuya ilişkin olumlu bir davranış tarzı da sergilemiştir. Bu öğretmenlerin genel öğretmenlik tutumunun olumlu olması ve buna uygun davranışlar sergilemeleri öğrencileri de olumlu etkilemiştir. Bu bağlamda bazı katılımcılar öğretmenlerini ailesi gibi gördüğünü belirtmiştir. Bu tema ile ilgili olarak bazı okul yöneticilerinin ve öğretmenlerin tutumları ise öğrencilerin devamsızlık yapmasına neden olmuştur. Katılımcılar okul yöneticilerinin aşırı disiplin uygulamalarından ya da öğretmenlerin hiçbir esneklik göstermemesinden şikâyetçidir.

Pehlivan'ın (2006, s. 113) araştırmasına katılan rehber öğretmenlere göre "Okuldaki personelin (Yönetici, öğretmen ve diğer personel) davranışlarının katı, aşığılayıcı ve katı olması" gibi nedenler en önemli devamsızlık nedenleri arasındadır. Altınkurt'un (2008, s. 135) araştırmasına katılan öğrencilerin yüzde 84,1'i "geç kaldıkları zamanlarda okul yöneticilerinden çekinmelerinin" yüzde 28,2'si ise "ders öğretmenin aşırı disiplinli davranışının" devamsızlık yapmalarında ara sıra ya da daha üst düzeyde etkili olduğunu belirtmişlerdir. Gökyer'in (2012, s. 913) ve Öztekin'in (2013, s. 57) araştırmasında da bazı öğrenciler okullarındaki aşırı disiplinin ve öğretmenlerin zorlayıcı ve baskıcı tavırlarının devamsızlıklarına neden olduğunu belirtmişlerdir. MEB de (Ögel vd., 2011, s. 26) araştırmasında "olumsuz öğretmen ve idareci tutumlarının" okuldan kaynaklanan devamsızlık nedenleri arasında yer aldığını belirtmiştir. Başar'a göre (2001, s. 127) okul yönetimlerinin demokratik bir hoşgörü düzeyi tutturması, öğrencileri sıkı koşullarla sınırlandırmak yerine esnek bir düzen kurması, bu düzenin belirlenmesinde öğrenci görüşlerinin alınması, öğrencilerin istek ve beklentilerinin okul amaçlarına zarar vermeden gerçekleştirilmesine yardım edilmesi, okul yönetimi kökenli devamsızlık nedenlerini azaltabilecek etkinlikler arasında sayılabilmektedir.

Anne-babaların devamsızlığa karşı tutumları olumsuz olduğu gibi tepkileri de aynı oranda sert olabilmektedir. Aileler, çocuklarına devamsızlık yapmalarını konusunda onları uyarma, okul yönetimi ile görüşme, çocuğunu okula götürme, devamsızlık takip uygulaması edinme, çocuğuna alacağı herhangi bir eşyayı almama gibi çok değişik tepkiler vermişlerdir. Ancak bazı ailelerin erkek çocuğuna öncelik vermesi, çocuğun sosyalleşme ihtiyacını gidermemesi ve namus algısı da devamsızlık yapma sebebi olmuştur. MEB'in araştırmasına (Ögel vd., 2011, s. 26) göre "Kız çocuklarının erken gelişmesi ve ailelerdeki namus kavramı" devamsızlık nedenlerinden biridir.

Bazı katılımcılar ailelerinin sadece devamsızlık sorunu ortaya çıkınca okula geldiğini, ondan önce eğitimleri ile pek fazla ilgilenmediğini belirtmiştir. Özbaş'ın (2010, s. 36) araştırmasına katılan öğrencilerin yüzde 28'i, velilerin ise yüzde 5,9'u "ailenin çocuğun eğitimini beklenen düzeyde önemsememesini" aileden kaynaklanan devamsızlık nedenleri arasında göstermiştir. Ancak özeldir devamsızlık, genelde ise eğitim sürecinin tamamı ile ilgili olarak bu süreçteki en önemli konulardan biri öğretmen ve aile ilgisidir. Altınkurt'un (2008, s. 136) araştırmasına katılan öğrencilerin "yüzde 34'ü ailesinin dikkatini çekmek istemelerinin" devamsızlık yapmalarında ara sıra ya da daha üst düzeyde etkili olduğunu belirtmiştir. Bu ve

benzer araştırmalarda da görüldüğü gibi ilgi gereksinimi okulu ya da öğretmeni tarafından karşılanan öğrenciler okula daha fazla bağlanabilmektedir. Çünkü öğrencilerin ailelerinde ve okul ortamında en çok ihtiyaç duyduğu gereksinimlerden biri de ilgidir. Bu gereksinimi giderilmeyen öğrenci bu gereksinimi farklı yollarla gidermeye çalışabilmektedir. Bu ilgi tabii ki sadece okula devamın ya da sınav notlarının takip edilmesinden ibaret değildir. Özellikle lise öğrencilerinin içinde buldukları gelişim döneminin ergenlik dönemi olduğu düşünüldüğünde bu ilgi çok daha anlamlı bir hale gelmektedir. MEB’in (2013b, s. 20) bir araştırmasında bu konu ile ilgili olarak “Özellikle ergenlik öncesi ve ergenlik döneminde bulunan öğrencilere, sosyal davranışların geliştirilmesine yönelik ders dışı etkinlikler uygulanması” yönünde bir öneri getirilmiştir.

Crews’e (2000) göre ailelerin etkin olarak kendi çocuklarının eğitimine katılması ve onları yönlendirmesi öğrencilerin okula devamlarının artmasında ve daha başarılı olmalarında kilit bir öneme sahiptir. ABD’de ve Avrupa ülkelerinde gerçekleştirilen çalışmalar ailenin okula katılımının birçok olumlu sonucunun olduğunu göstermiştir. Bu bağlamda aile katılımı akademik başarı, olumsuz davranışlar ve okul terki ile ilişkili bir değişkendir. Buradan hareketle okul düzeyinde, ailenin okula katılımını güçlendirecek etkili iletişim ve işbirliği sağlayacak faaliyetler düzenlenmelidir (MEB, 2013b, s. 20).

Devamsızlık konusundaki en önemli noktalardan biri öğretmenlerin ve anne-babaların aynı bakış açısında sahip olmasıdır. Çünkü devamsızlığın azaltılmasında karar alıcılardan okul yönetimine, öğretmenlerden velilere önemli sorumluluklar düşmekle birlikte paydaşlar arasında işbirliğinin artırılması da gerekmektedir. Veliler devamsızlığın önlenmesinde ve azaltılmasında okullar ile sıkı bir işbirliği içerisinde olmalıdır (MEB, 2018, s. 9).

Not

Bu makale, European Union Erasmus+ Project kapsamında hazırlanan “*Improving Solutions for Student Absenteeism-ISSA [Öğrenci Devamsızlığına Yönelik Çözümlerin Geliştirilmesi]* (Project No: 2016-1-TR01-K201-034947)” adlı projenin Türkiye verilerinden üretilmiştir. Proje, Kütahya Dumlupınar Üniversitesi’nin koordinatörlüğünde “Dumlupınar University, Turkey; Technological Educational Institute of Crete, Greece; Bergische Universität Wuppertal, Germany; M & M Profuture Training, S. L., Spain ve Kutahya Counselling and Research Center, Turkey” işbirliği ile hazırlanmış bir projedir. Ayrıntılı bilgi için bakınız: <http://issaproject.com>

Etik Beyan

“Türkiye’de Öğrenci Devamsızlığı İle İlgili Nitel Bir Araştırma” başlıklı çalışmanın yazım sürecinde bilimsel, etik ve alıntı kurallarına uyulmuş; toplanan veriler üzerinde herhangi bir tahrifat yapılmamış ve bu çalışma herhangi başka bir akademik yayın ortamına değerlendirme için gönderilmemiştir.

Kaynakça

- Acar, A. (2011). Effects of social capital on academic success: A narrative synthesis. *Educational Research and Reviews*, 6(6), 456-461.
- Altınkurt, Y. (2008). Öğrenci devamsızlıklarının nedenleri ve devamsızlığın akademik başarıya olan etkisi. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 20, 129-142.
- Başar, H. (2001). *Sınıf yönetimi* (5. Baskı). Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Bourdieu, P. (1986). The forms of capital. In J. Richardson (Edt.) *Handbook of theory and research for the sociology of education* (pp. 241-258). Westport, CT: Greenwood.
- Börkan, B., Levent, H., Dereli, O., Bakış, O. ve Pelek, S. (2014). *Temel belirleyicileri açısından ilköğretimde okula devam ve devamsızlık*. Ankara: MEB, ERG ve UNICEF.
- Buitelaar, J. K., van Andel, H., Duyx, J. H. M. ve van Strien, D. C. (1994). Depressive and anxiety disorders in adolescence: A follow-up study of adolescents with school refusal. *Acta Paedopsychiatrica*, 56(4), 249-253.
- Coleman, J. S. (1988). Social capital in the creation of human capital. *American Journal of Sociology*, 94, 95-120.
- Crews, D. (2000). Countering truancy is a community responsibility. *Cortex Journal Online*, <http://archive.cortexjournal.com/archives/edit026.htm>.
- Çelikel Eğitim Vakfı (2014). *Meslek Liseleri, Erken Terk ve Açık Liseye Geçiş Süreci*. <https://celikelegitimvakfi.org/wp-content/uploads/2019/05/A%C3%A7%C4%B1k-Liseye-Ge%C3%A7i%C5%9F-S%C3%BCreci-Raporu-2014.pdf>
- Eğitim-Bir-Sen (2016). *Eğitime bakış 2016: İzleme ve değerlendirme raporu*. Ankara: Eğitim Bir Sen Yayını.
- ERG-Eğitim Reformu Girişimi (2015). *İlköğretimde öğrenci devamsızlığının azaltılması: Politika analizi ve öneriler*. İstanbul: ERG Yayını.
- Gökkyer, N. (2012). Ortaöğretim okullarındaki devamsızlık nedenlerinde ilişkin öğrenci görüşleri. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 20(3), 913-938.

- Hoşgür, V. ve Polat, M. (2015). Ortaokul öğrencilerinin okula devamsızlık nedenleri (Söke ilçesi örneği). *MSKU Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2(1), 25-42.
- Ingul, J. M., Klöckner, C. A., Silverman, W. K. ve Nordahl, H. M. (2012). Adolescent school absenteeism: Modelling social and individual risk factors. *Child and Adolescent Mental Health*, 17(2), 93-100.
- İpek, C. ve Terzi, A. R. (2010). İlk ve ortaöğretim kurumlarında öğretmen-öğrenci ilişkilerinin öğretmen görüşlerine göre belirlenmesi: Van ili örneği. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 16(3), 433-456.
- Kadı, Z. (2000). *Adana ili merkezindeki ilköğretim okulu öğrencilerinin sürekli devamsızlık nedenleri* (Yüksek Lisans Tezi). İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Malatya.
- Kearney, C. A. (2004a). Absenteeism. In T. S. Watson & C. H. Skinner (Eds.), *Encyclopedia of school psychology* (pp. 1-2). New York: Kluwer Academic/Plenum.
- Lin, N. (1999). Building a network theory of social capital. *Connections*, 22(1), 28-51.
- Malcolm, H., Wilson, V., Davidson, J. ve Kirk, S. (2003). *Absence from School: A study of its causes and effects in seven LEAs*. Nottingham: National Foundation for Educational Research Department for Education and Skills. Research Report RR424. <https://dera.ioe.ac.uk/8655/1/RR424.pdf>
- MEB (2013a). *Milli Eğitim Bakanlığı İlköğretim Genel Müdürlüğü Aşamalı Devamsızlık Yönetimi (ADEY)*. http://istanbul.meb.gov.tr/egitimdenetmenleri/haber_dosyalar/dokuman156.ppt
- MEB (2013b). *Ortaöğretimde Sınıf Tekrarı, Okul Terk Sebepleri ve Örgün Eğitim Dışında Kalan Çocuklar Politika Önerileri Raporu*. Ankara: MEB – UNICEF.
- MEB (2015). *Milli Eğitim Bakanlığı 2015-2019 Stratejik Planı*. Ankara: MEB Yayını.
- MEB (2016). *2016 yılı ortaöğretim izleme ve değerlendirme raporu*. Ankara: MEB Yayını.
- MEB (2018). *2018 yılı ortaöğretim izleme ve değerlendirme raporu*. Ankara: MEB Yayını.
- MEB (2019). *Milli Eğitim Bakanlığı 2019-2023 Stratejik Planı*. Ankara: MEB Yayını. http://www.meb.gov.tr/stratejik_plan/
- Merriam, S. B. ve Tisdell, E. J. (2016). *Qualitative research*. San Francisco, CA: John Wiley & Sons.
- OECD (2014). *PISA in Focus N35. Dünya okula devamsızlık sıralaması*.
- Ögel, K., Karadayı, G., Karaman, Z., Arcan, H. ve Kaya, N. (2011). 81 İilde devamsızlık riski altında bulunan öğrencilerin eğitim ihtiyaçlarını desteklemek ve izlemek amacıyla bir sistemin kurulması için MEB il yetkilileri ile diğer kurum yetkililerinin kapasitesinin geliştirilmesi projesi. *Yayınlanmamış Araştırma Raporu*. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı İlköğretim Genel Müdürlüğü ve UNICEF. https://www.academia.edu/3440102/DEVAMSIZLIK_VE_OKULU_TERK_R%C4%B0SK%C4%B0_DURUM_SAPTAMASI_VE_%C4%B0HT%C4%B0YA%C3%87_ANAL%C4%B0Z%C4%B0
- Önder, E. (2017). Ortaöğretimde öğrenci devamsızlığı buna dönük okul uygulamaları ve önerilen politikalar. *Eğitim ve Bilim*, 42(190), 361-378.
- Özbaş, M. (2010). İlköğretim okullarında öğrenci devamsızlığının nedenleri. *Eğitim ve Bilim*, 35(156), 32-44.
- Öztekin, Ö. (2013). *Lise öğrencilerinin devamsızlık nedenlerinin incelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). Osmangazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.
- Pehlivan, Z. (2006). *Resmî genel liselerde öğrenci devamsızlığı ve buna dönük okul yönetimi politikaları: Ankara ili örneği* (Doktora Tezi). Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Rodriguez, L. F. ve Conchas, G. Q. (2009). Preventing truancy and dropout among urban middle school youth: Understanding community-based action from the student's perspective. *Education and Urban Society*, 41(2), 216-247.
- Sakınç, S. (2013). Öğrenci devamsızlığı nedenleri, sonuçları ve çözüm önerileri: Müdahale eylem planı. *T.C. Zafer Kalkınma Ajansı 2013 Yılı Teknik Destek Programı Projesi*. https://www.academia.edu/11605086/%C3%96%C4%9Frenci_Devams%C4%B1z%C4%B1%C4%9F%C4%B1_Nedenleri_Sonu%C3%A7lar%C4%B1_ve_%C3%87%C3%B6z%C3%BCm_%C3%96nerileri
- Solakoğlu, Ö ve Orak, U. (2016). School truancy among Turkish high school students: A test of General Strain Theory. *International Journal of Human Sciences*, 13(1), 1460-1472.
- Somers, C. L., Owens, D. ve Piliawsky, M. (2009). A study of high school dropout prevention and at-risk ninth graders' role models and motivations for school completion. *Education Chula Vista*, 130, 348-351.
- Spring, J. (1997). *Özgür eğitim* (Çev: A. Ekmekçi). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Şanlı, Ö., Altun, M. ve Tan, Ç. (2015). Okula devamsızlık yapan öğrencilerin devamsızlık sebeplerinin öğrenci görüşlerine göre değerlendirilmesi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 14(55), 161-177.
- Şanlı-Kula, K. ve Yıldız, M. (2014). İlköğretim okulu 7. ve 8. sınıf öğrencilerinin devamsızlık nedenleri ile cinsiyet ve sınıf düzeyi arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 29(1), 251-266.
- Teachman, J. D., Paasch, K. ve Carver, K. (1996). Social capital and dropping out of school early. *Journal of Marriage and Family*, 58(3), 773-783.
- TEDMEM (2019). *2018 Eğitim Değerlendirme Raporu*. Ankara: TEDMEM Yayını.
- Yılmaz, C., Özdil, T. Gülçiçek, B. ve Altıparmakoğulları, İ. (2007). Nitelikli eğitimde başarı ile derse devam arasındaki ilişki. *XVI. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi*. Gaziosmanpaşa Üniversitesi Eğitim Fakültesi, 5-7 Eylül 2007, Tokat. https://www.pegem.net/akademi/kongrebildiri_detay.aspx?id=5335
- Yılmaz, K. ve Tosun, M. F. (2013). Öğretmenlerin eğitim inançları ile öğretmen öğrenci ilişkilerine yönelik görüşleri arasındaki ilişki. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 2(4), 205-218.

EXTENDED ABSTRACT

Absenteeism is an undesirable student behavior that can be caused by many factors, both physical and psychological and societal, and is thought to negatively affect students' academic achievement (Altınkurt, 2008, p. 130). Absenteeism is a problem that is not fully defined, its causes are complex, and they are open for discussion (Malcolm, Wilson, Davidson, & Kirk, 2003, p. 10). There is no single reason for absenteeism, but there are many interrelated reasons. According to researches has been carried out on student absenteeism, the student absenteeism is caused by many factors, economic, social, physical, psychological and cultural, as well as their interactions, and that absenteeism negatively affects academic achievement (Eğitim-Bir-Sen, 2016, p. 206). Many negative consequences or effects of absenteeism are mentioned. Absenteeism can create a domino effect and can cause problems such as "school failure, working children, living on the street, school-phobia, crime, violent tendencies, drug use"(MEB, 2013a).

Absenteeism is an undesirable student behavior that can be caused by many factors both physically, psychologically and socially and it is thought to affect the academic achievement of students negatively (Altınkurt, 2008, p. 130). Absenteeism is a problem that is not fully defined, its causes are complex, and they are open to discussion (Malcolm et al., 2003, p. 10). Absenteeism has not a single reason, but there are many interrelated reasons. In researches on student absenteeism, it has been found that student absenteeism is caused by many factors such as economic, social, physical, psychological and cultural factors and interactions of these; and absenteeism affects academic achievement negatively (Eğitim-Bir-Sen, 2016, p. 206). There are many negative consequences or effects of absenteeism. Absenteeism can create a domino effect and it can cause problems such as "school failure, child labor, street life, school phobia, crime, violence, drug abuse" (MEB, 2013a).

Absenteeism is an undesirable behaviour because in long term, absenteeism can make students disadvantaged to be a productive person, and the tendency of students who have the habit of not attending school may increase (Önder, 2017, p. 362). It has been frequently mentioned in previous studies (ERG, 2015; MEB, 2015, 2016, 2018, 2019; OECD, 2014; Solakoğlu, & Orak, 2016; TEDMEM, 2019, p. 7) that there are important problems related to school absenteeism in Turkish education system. To prevent student absenteeism, the reasons for absenteeism should be determined firstly. In this context, the aim of this study is to determine the reasons for high school students' absenteeism. Within the framework of this general purpose, answers for the following questions were searched: 1) What are the ideas of the participants related to school in general? 2) What are the reasons for the absenteeism of the participants? 3) What is the awareness level of participants about absenteeism? 4) What are the opinions of the participants about the consequences of absenteeism? 5) What are the opinions of the participants about the guidance and assistance related to absenteeism? 6) What are the opinions of the participants about the attitudes of teachers towards absenteeism? 7) What are the opinions of the participants about the attitudes of parents towards absenteeism?

In the study, a basic qualitative research design (Merriam, & Tisdell, 2016) was used to analyses in depth the views of students that have problem of absenteeism and school dropouts. The study group consisted of 15 students attending high schools in Kütahya city and 2 ex-students who dropped out. Purposeful sampling techniques were used in selection of the participants to be included in the study group. 11 of the participants were female and 6 were male. Of the participants attending school (n=15), 5 were ninth grade, 3 were tenth grade, 6 were eleventh grade, and 1 was twelfth grade. In the study, participants' opinions about absenteeism were obtained through semi-structured interviews and content analysis techniques were used to analyses the data.

Of the participants that were included in study, three participants expressed positive views, four participants expressed negative views, and five participants expressed both positive and negative views. The views of two participants were indefinite. Five of the participants emphasized their positive opinions about their teachers while expressing positive opinions about the school. The most important determinants of the participants' positive or negative opinions about the school are teachers. In addition to this, there are participants who emphasized the physical spaces of the school, sports facilities and activities; friends and friend environment. The most important determinant of the negative views of the participants is the lessons. The three participants stated that the courses were boring and they were lack of motivation; three participants were not interested in the courses and one participant stated that the number of lessons per day was so many. Teachers are an important factor in negative opinions as well as the positive opinions of the participants. In fact, some of the examples given by the participants related to

the lessons are related to the teachers. For example, it is the teachers who make the lessons boring and who eliminate this boringness.

Among the reasons for absenteeism, school-related reasons (f=16), personal reasons (f=15), and family reasons (f=11) were the most common reasons. Some of the participants emphasized the other students at school and their behaviors among the reasons related to the school. In the theme of family reasons, sub-themes of family reasons and economic difficulties have come into prominence. Among the family reasons, only one participant expressed the economic difficulties, and other participants stated different reasons. Among these reasons, especially “fragmented family structure and health problems of family members” have an important role.

Participants generally considered absenteeism positively (f=14). Seven participants stated in 14 different ways that absenteeism was a positive behavior. Five participants emphasized the negative aspect of absenteeism. Participants who perceived absenteeism positively stated that absenteeism is a right, it should be even more, they are happy and pleasant when they are absent and they should be given more absenteeism rights”. People, who perceive absenteeism negatively, generally feel certain regret.

The opinions of the participants about the consequences of absenteeism have been collected under the headings of “educational results (f=15), results related to personal and social life (f=12), results related to family (f=6) and economic results (f=5)” in general.

Five of the participants stated that they did not receive any guidance or assistance related to absenteeism and three of them stated that they received guidance assistance. However, the school administrations or guidance services did not provide any information or awareness-raising activities in this matter.

All the teachers showed a negative attitude towards absenteeism. The participants stated that they emphasized the positive attitudes of the teachers in general and they were positively affected by these teachers. However, some teachers' attitudes were expressed with a negative perception.

All but one of the participants stated that their parents had a negative attitude towards absenteeism. Parents' responses to absenteeism are similar in parallel to their negative attitudes towards absenteeism.